

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

a

Vysoká škola ekonomická v Praze

Fakulta managementu v Jindřichově Hradci

Sociální pedagogika

Obraz národnostní menšiny (Romů) v médiích

Bakalářská práce

2013

Vedoucí práce:

Mgr. Miroslav Procházka Ph. D

Vypracoval:

Pavel Orholz

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou prací na téma „Mediální obraz romské menšiny v ČR“ vypracoval samostatně a použil jsem pramenů a zdrojů, které cituji a uvádím v seznamu použité literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. V planém znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě fakultou, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích, na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledků obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textů mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Pavel Orholz

v Českých Budějovicích

30.6. 2013

Poděkování:

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Miroslavu Procházkovi, Ph.D. za ochotu a vstřícnou pomoc při vedení bakalářské práce a za jeho cenné rady. Dále děkuji svým kolegům z redakce Práva, kteří mi při studiu vyšli vždy vstříc.

Pavel Orholz

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá mediálním obrazem romské menšiny, který výrazně ovlivňuje nálady v celé společnosti.

V teoretické části jsou vysvětleny základní pojmy jako xenofobie, rasismus, dále se zabývá Romy jako národem včetně jeho historie a také je nastíněn vliv médií na společnost.

V praktické části se zaměřuji na obsahovou analýzu televizního zpravodajství a článků ve zpravodajství tištěných médií, které se zabývají Romy. Média nejsou vybraná náhodně, ale podle sledovanosti a také při analýze článků, či reportáží používám přesně daných kritérií.

Klíčová slova: Xenofobie, Rasismus, Romové, Média.

Abstract

These bachelors work is about gypsy's minority in media, which influence the mood in whole company. There are explained basic term like xenophobia and racism in theoretical part of composition. There is written about Romany like nation including Romany's history and this composition contains topic with influence of media on company.

The practical part of composition is focused on tv news and newspaper's news with Romany's topic. This group of media are not chosen randomly. Media are selected according rating and I use exact criterion for analysis of articles and report as well.

Key words: Xenophobia, Racism, Romany, Media.

Obsah

ÚVOD	5
1. Xenofobie a rasismus	7
1.1. Xenofobie	7
1.2 Rasismus.....	8
2 Romové a naše společnost.....	11
2.1. Romové a jejich historie.....	11
2. 2 Romové za socialistických vlád	13
2.3 Romové po roce 1989	14
3 Druhy médií a jejich vliv na společnost	17
3.1 Teorie masové komunikace.....	18
3.2 Senzacechtivost médií	20
3.3 Romové mezi písíícími autory	21
4 Metodika.....	23
5 Obraz romské menšiny v tištěných médiích	24
5. 1 Celková charakteristika počtu shromážděných informací	24
5.2 Významové kategorie mediálního obrazu romské menšiny	25
5.2.1 Krimi zprávy	25
5.2.2 Články společenských střetů	30
5.2.3 Osvěta Romů	35
5.2.4 Ostatní články.....	40
5.2.5 Shrnutí analýzy článků v tištěných médiích.....	41
6 Televizní zpravodajství o Romech	43
6.1 Televize Nova	43
6.2.1 Krimi zprávy	45
6.2.2 Společenské střety v Událostech	47
6.2.3 Zprávy s osvětou Romů.....	49
6.3 Souhrn analýzy zpráv v televizi	50
7 Shrnutí praktické části	52
ZÁVĚR.....	53
Seznam použitých zdrojů	55
Seznam elektronických zdrojů	56
Seznam jiných zdrojů	57

ÚVOD

K napsání této práce mě vedly problémy posledních let, týkající se soužití s romskou menšinou. Denně se v televizi v tištěných médiích, na internetu i v rozhlase zmiňují slova jako rasismus, xenofobie a i když jsou jejich významy zřejmé, běžný člověk často nedokáže říci jejich ucelený smysl. V souvislosti s ekonomickou i společenskou krizí, je možné sledovat také v médiích stále větší nevraživost vůči Romům. Problémy na Šluknovsku, dříve také v Ústí nad Labem v proslulé Matiční ulici, v Tanvaldu a další mě vedou k zamyšlení, jestli média spíše pomáhají spory a soužití uklidňovat, vedou lidi ke společnému občanskému životu, nebo jestli spíše rozdělují občany, kteří se liší barvou pleti na dva nesmiřitelné tábory. Jako novinář jsem během své patnáctileté praxe měl možnost sledovat hned několik kauz na jihu Čech, které se týkaly soužití s Romy a společenských střetů. Má vlastní zkušenost mě tedy vede k tomu, aby se pokusil ověřit, zda média skutečně spíše vyvolávají společenské střety, než aby je uklidňovala.

Práce se skládá z teoretické a praktické části. V teoretické části se zaměřuji právě na definici významu slov xenofobie a rasismus. Popisuji ve zkratce historii Romů, když jako klíčové prameny jsem použil publikaci Pavla Říčana: „S Romy žít budeme - jde o to jak“ a také Ctibora Nečase: „Romové v České republice včera a dnes“. Dále se zabývám médii, jejich druhy a také teoriemi masové komunikace (John B. Thompson - Média a modernita; Jan Jiráček, Barbara Köplová - Média a společnost).

Teoretická část mě vede k praktické, kde používám metodu obsahové analýzy, do které jsem začlenil nejčtenější deníky a také dvě televizní stanice s vysokou sledovaností. Zaměřím se na zpravodajství a vynechám publicistiku jako specifickou oblast, která je o názorech jednotlivců. Práce je pojímána tak, aby se co nejvíce soustředila na objektivitu získaných dat, a na to, zda média ve větší míře takzvaně ubližují, nebo naopak pomáhají. Je známé, že v našem státě je řada drahých programů na integraci Romů, zajímá mě, zda tyto programy podporují média a jakým způsobem. V dnešní době se často utíká od vlastní zodpovědnosti, myslím si, tedy, že pokud média situaci nepomáhají, může za to i poptávka čtenářů, diváků, ale i posluchačů. Je neodmyslitelně dané, že v současnosti vše řídí trh a mediální trh, je jedním z nejsilnějších tvůrců veřejného mínění. Tato práce by měla také trochu naznačit, jaký je společenský zájem bez ohledu na politická prohlášení, které musí být v souladu s etickými normami, a často nekonstatují zjevné zájmy většiny. Otázkou potom zůstává, že jestliže média informují tak, že znesvažují národy, jaký je tedy zájem těch, kteří je

platí, a jaký je zájem společnosti. Na to už, ale tato práce nezodpoví, drží se pouze toho, co je zjevné a fakticky dané.

1. Xenofobie a rasismus

Abych se mohl v této práci pokusit o analýzu mediálních článků a výstupů vzhledem k obrazu Romů v médiích, musím definovat základní pojmy jako je xenofobie, nebo rasismus. Tyto dva pojmy pro mě budou základní při analýze článků a podle toho je také budu vyhodnocovat. Je podstatné, zda se novináři ať v tištěných nebo jiných médiích dopouštějí rasistických či xenofobních výrazů, nebo zda mají jejich reportáže, články a komentáře xenofobní či rasistický podtext. Právě takové zprávy ovlivňují postoj veřejnosti výraznou měrou. Pokusím se nyní za pomoci odborné literatury popsat, co je to xenofobie a co je to rasismus, popřípadě co je to ideologie.

1.1. Xenofobie

Ač si to uvědomujeme či nikoliv xenofobní projevy jsou v české společnosti poměrně rozšířené. Xenofobie já osobně pojímám jako nedůvěru k neznámému, to znamená negativní hodnocení neznámého je v podstatě vlastní každému z nás. Je přirozené, že člověk nevěří tomu, co je odlišné jiné, ale hlavně tomu, co nezná. Nejlepší obranou je potom podle mě znalost skutečností, která vede k odejmutí strachu u jednotlivců.

Přesněji definuje xenofobii J. Alan v knize *Výchova k toleranci a proti rasismu. Snad nejdůležitějším zdrojem nedůvěry k cizímu jsou předsudky. Ty představují zvláštní komplex v podstatě nezdůvodňovaných postojů a stanovisek, které si lidé osvojují docela nenápadně pod vlivem prostředí, nebo je převezmou od nějaké „authority“.* *Předsudky jsou vlastně laciné berličky, s jejichž pomocí lze docela snadno překonávat obtíže, jež provázejí formování vlastního názoru na něco, co se poněkud vymyká našemu zaběhnutému vidění okolního světa. Jakmile je lidem něco nějak cizí, otevírá se možnost pro vznik postoje, jehož jádrem je nedůvěra k odlišnostem, odchylkám a který se označuje jako xenofobie. Z tohoto zdroje pochází třeba antisemitismus, a to navzdory faktu, že většina lidí osobně žádného Žida nezná. O to silnější je tento jev v případech, kdy se do situace lidí odlišných dostanou ti, kdo se skutečně (třeba fyziognomií) liší. Klasickým příkladem jsou v našem prostředí Romové nebo Vietnamci, prostě příslušníci jiných lidských ras či etnik. Xenofobie se proměňuje v rasismus.* (Šišková, 2008, s 6)-

Jak popisuje T. Šišková v publikaci *Sociologické výzkumy veřejného mínění obyvatel naší většinové české společnosti*, v devadesátých letech 20. století vykazovaly v porovnání

s ostatními zeměmi negativní postoje vůči jiným národnostem či etnickým skupinám a až 85 % populace tyto postoje přiznávalo. *Ty se však vlivem většího otevření naší země větu prostřednictvím zahraničního studia, stáží našich odborníků venku či cizích u nás, turistiky a díky vážnosti tématu, kterému odborníci a dnes už i média věnují pozornost, částečně zlepšily a počet velmi negativních postojů se snížil. Stále má však obyvatelstvo naší země stanovisko značně kritické, a to i u těch skupin, které bývají tradičně neutrální či pozitivněji nastaveny: vysokoškoláci, středoškoláci, věřící či bez osobních zkušeností s jinými národnostmi a neznámými etniky.* (Šišková, 2008, s 9).

Podle Šiškové je stále v naší republice celá řada extremisticky a nacionalisticky laděných skupin. Především mládeže, která není připravená na odchylky od takzvané české normy a to i kvůli nedostatečnému vzdělávání, výchově, nebo působení politiků, kteří určují vývoj společnosti. Tento strach pramení z nedostatku objektivních informací a z generalizovaných zpráv o všem, co není „naše“ a co nás zdánlivě ohrožuje, což je ve svém důsledku zdrojem stereotypů, rostoucí xenofobie a rasismu. Objasnit stereotypy a předsudky a vysvětlit, jak vznikají a jak jsou nebezpečné bude úkolem každého, kdo předává informace dalším generacím. (Šišková, 2008, s 9)

Definicí xenofobie se zabývá i Hana Frištenská, která vychází ze samotného pojmu. *Slovo xenofobie pochází z řeckého slova xénos (příchozí) a fóbos (bázeň úzkost). Vyjadřuje strach z toho, kdo přichází z ciziny, něčeho cizího, co stojí mimo vlastní sociální útvar. Je spojena se silným heterostereotypem (způsobnost posuzování jiných na základě tradice své etnické či národnostní skupiny) a tím i autostereotypem (způsob posuzování své vlastní etnické či národnostní skupiny). Xenofobie je základem různých nenávisných ideologií, jako je rasismus, šovinismus, nacionalismus, fašismus apod. Xenofobie vzrůstá, když se sociální útvary ocitají v sociální krizi nebo v kritické či nesrozumitelné situaci - situaci velkých změn. Cizí tudíž subjektivně prožívané jako nebezpečné se stává obětním beránkem jakožto „snadno definovatelný“ původce nesnází.* (Šišková, 2008 s 12).

1.2 Rasismus

Rasismus je projev určité nenávisti. Největší neblahou zkušenost s ním lidstvo udělalo za druhé světové války, když právě na rozdíl ras byla postavená zhoubná politika NSDAP. I v současné společnosti se však objevují rasistické projevy především u některých krajně pravicových extrémistických skupin.

Josef Alan definuje rasismus v podstatě jako vyšší formu xenofobie. Rasismus má podle něho dvě polohy nejdříve zmiňuje ideologickou. *Obě mají sklon vyústit do organizovaných akcí. Ta první je poněkud naivní, ale to zdaleka neznamená, že by byla méně nebezpečná. Spočívá na vcelku jednoduchém manévru, který sociologové označují slovem stigmatizace: Prostě už jenom tím, že někdo není zařazen „mezi nás“, dostává značku, která signalizuje: „Pozor na ně!“ Jako by se nejen vymykal z našeho světa, ale dokonce ho jaksi „znečisťoval“. Proto také součástí rasismu bývá představa rasové nečistoty (v krajně hrůzné podobě ji známe z nacistického holocaustu, příp. z etnických čistek na území bývalé Jugoslávie) Vnějšími projevy „lidového rasismu“ jsou sklon připisovat příslušníkům jiných ras či etnik nejen odlišné, ale přímo horší charakterové vlastnosti nebo osobní dispozice, nechť žít v jejich blízkosti atd. To má zpětný účinek: Příslušníci jiných ras či etnik se sami začnou vnímat jako jiní, odlišní - a dokonce se podle toho začnou chovat. Výsledkem je nedůvěra k majoritnímu prostředí, která může nakonec vyústit i do manifestovaného odporu, projevujícího se třeba porušováním nebo nerespektováním obecně sdílených norem. A právě na tento typ reakce „lidový“ rasismus čeká, okamžitě ho použije jako „empirický argument“ ve svůj prospěch. Lidé se sklonem k rasistickým předsudkům vlastně hledají v jakémkoli projevu chování na straně „těch jiných“ potvrzení své pravdy. Jsou to pro ně cizinci, kteří se dostali mezi nás - domorodce. I ti, kdo odsuzují malování hákových křížů, často připouštějí, že bez těchto „cizinců“ by se nám žilo snadněji. (Šišková, 2008, s 10 - 11)*

Za nebezpečnější považuje Josef Alan druhou podobu rasismu a to sice rasistickou ideologii. Právě ideologie, jak známo z historie, uvedené v praxi napáchaly v minulosti nejvíce škod. Mám tím například ideu komunismu, nebo fašismu.

Daleko nebezpečnější je však ideologická podoba rasismu. Nestaví totiž už na náhodných případech (nemá tedy kazuistický základ nebo na lidových předsudcích, ale tváří se jako nositel jejich racionálního zdůvodnění. Je přitažlivá tím, že - podobně jako předsudky - nabízí jednoduchá řešení těchto velmi komplikovaných sociálních (rasových etnických) vztahů. Ideologie je vždy nějak spojena s fenoménem nadvlády a moci, a proto má také tato nabídka především mocenský a v podstatě násilnický rozměr. Jednotlivé případy jsou pro ni pouze potvrzením skupinové odlišnosti. A tak vyhláší radikálně asimilační nebo izolační, či dokonce likvidační programy pro celé skupiny (etnika rasy), a protože je vtěluje do jednoduchých hesel, poskytuje návod jak přistupovat i k jednotlivým příslušníkům těchto skupin. Právě zde se „lidový“ a ideologický rasismus propojuje: jeden fandí druhému a stimuluje ho. (Šišková, 2008, s 10 - 11)

Podle Hany Frištenské je rasismus ideologie, která představuje soubor koncepcí vycházejících ze strachu z cizího (xenofobie) a tvořících jeho ideologickou nadstavbu. Předpokládá fyzickou a duševní nerovnost lidských plemen (ras) a rozhodující vliv rasových odlišností na dějiny a kulturu lidstva. (Šišková, 2008, s 12).

2 Romové a naše společnost

V současné době se hodně poukazuje na chyby Romů. Je to způsobeno, jak ekonomickou krizí, tak i dalšími faktory. Tato práce není romské kultuře a jejich zvycích. Pokusím se pouze nastínit, jak složitou historií Romové prošli a jaký je současný stav.

2.1. Romové a jejich historie

K tomu abychom pochopili romské etnikum, je potřeba znát jeho historii. Právě historie definuje a determinuje národy i jejich další počínání. Ovlivňují nás tak války, nesnáze a historické zlomy našich předků a zrovna tak je tomu i u Romů. Ucelenou historii Romů uvádí ve své publikaci S Romy žít budeme - jde o to jak odborník Pavel Říčan.

Historie Romů je úchvatným, dojemným i děsivým příběhem, který Evropan stěží může číst bez hlubokých pocitů lítosti a viny za své předky - dávné i nedávné. Existuje o ní mnoho obsáhlých knih, kterým zde nechci konkurovat. (Říčan, 1998, s 15).

Autor dále zmiňuje, že pravlastí Romů je Indie. *Jejich předkové náleželi převážně k původnímu obyvatelstvu tohoto subkontinentu, které se i tělesně (mj. tmavší pleť) poněkud odlišovalo od většiny, jež nad ním později převládla. Jejich postavení v indickém kastovním systému prošlo určitým vývojem, který byl převážně sestupný, již v jejich vlasti jim kočování pomáhalo uplatnit řemeslné dovednosti, zejména kovářské, ale i schopnost bavit publikum hudbou, tancem a různými kejklemi. V nouzi si pomáhali, jak se dalo, mimo jiné žebrotou.*

Z Indie emigrovali patrně za obživou. Jejich migrace trvala řadu staletí. Svou vlast opouštěli ve vlnách. Daniel říká, že se vyskytli v Malé Asii a v Egyptě už víc než tisíc let před Kristem. Dnes je najdeme snad po celém světě. Do Evropy, kde jich zůstalo nejvíce, doputovala první vlna před rokem 1000 přes dnešní Turecko, slabší proud dorazil ještě asi o sto let dříve přes Egypt a severoafrické pobřeží do Španělska. V současné romštině lze najít slova převzatá ze třinácti jazyků. Dá se z nich usuzovat, že se mnozí Romové delší dobu zdržovali v dnešním Íránu, ještě více slov však převzali z řečtiny a z jazyků balkánských národů. Na Balkáně se také někteří brzy usadili natrvalo.

Dějiny Romů v Evropě jsou složitou spleť řady příběhů a osudů mnoha různých skupin, jež se lišily způsobem obživy dialektem kulturou i tím, jak vycházely s neromským obyvatelstvem, jež se k nim chovalo v různých zemích značně různě. Ohavně se k Romům chovali rumunští a moldavští šlechtici. Už v 15. století byli Romové v této zemi používání

k nuceným pracím různého druhu (desetitisíce jich tam byly zavlčeny z Bulharska) a byli nuceni stávat se nevolníky za mimořádně krutých podmínek. Byli dokonce nazýváni otroky a z první poloviny minulého století existují zprávy, podle nichž se s nimi někdy také jako s otroky jednalo: Rom byl například vyměněn za vepře, boháč si koupil patnáctiletou konkubínu, jež byla vytržena z plačící rodiny atd. Z roku 1852 pochází inzerát oznamující, že dne 8. května bude v klášteře sv. Eliáše ke koupi skupina cikánských otroků 18 mužů, 10 chlapců, 7 žen a 3 dívky v dobrém stavu (Fonseca 1998). První zprávy o Romech na našem území jsou z doby krátce po roce 1400. V té době se pohybovali střední Evropou v poměrně velkých skupinách vedených stařešiny, kteří si často počínali diplomaticky pozoruhodně obratně. Dobře je doloženo putování „krále“ Sindela s vojvody (vajdy) Panuelem, Michalem a Ondřejem. (Říčan, 1998, s 16).

Podle Nečase a jeho publikace Romové v České republice včera a dnes, byli Romové na Moravě a v Čechách pronásledováni a to trvalo i po roce 1700. Svědčí o tom např. vládní vyhláška („patent“) z roku 1710, týkající se „pod ztrátou hrdla vypovězených a jednomu každému svobodně o život připravití dovolených zemi škodlivých cikánů“. Dospělí muži mají být „bez rozdílu s provazem na hrdle trestáni“. Ženám a dospívajícím má být uříznuto pravé ucho (v Čechách), nebo levé ucho (na Moravě). Aby se zamezilo „té cikánské čeledi a lůzy obyčejné zapírání“, tj. výmluvy na neznalost zákona má být na místech, kde by se Romové mohli vyskytnout, obsah této vyhlášky zveřejněn na dřevěných tabulkách v obrazné formě: cikán visící na šibenici a uřezávání ucha ženě a nedospělému (Nečas, 1995, s 18). Dále upozorňuje, že nejvyššího rozsahu dosáhlo pronásledování Romů ve 20. letech 18. století, kdy bylo doloženo 182 protiromských procesů a vyneseno 93 trestů smrti. „Protiromská opatření tehdy kulminovala na území krajů Berounského, Kouřimského a Chrudimského, dějištěm soudních řízení s Romy však byly často také městské hrdelní soudy v kraji Čáslavském, Klatovském, Plzeňském a Prácheňském.

Důvodem k postihům nebyla etnická příslušnost, nýbrž způsob života, který se vymykal kontrole mocenského aparátu a průvodními delikty (drobné krádeže, polní a lesní pych, žebrota, které byly doménou žen a dětí, ale také věštění, hádání z ruky, poskytování léčivých bylin, při čemž hrozilo ženám obvinění z čarodějnictví) narušoval strukturu pozdněfeudální společnosti. Podle dobové terminologie byli Romové stíháni pro „potulování se proti mnohonásobně prošlým Jeho Milosti císařské proti sběři cikánské nejmilostivějším patentům a v krajích vyhlášených záповědích. (Nečas, 1995, s 18).

Nečas se také zabývá situací Romů za druhé světové války. Tehdy byli Romové jednou z nejpronásledovanějších etnických skupin a často byli deportováni i do

koncentračních, nebo pracovních táborů. Národní strana například zneužila jako svou politickou kartu, památník v Letech u Písku, když tvrdila, že tam nacisté umisťovali Romy, jako skupinu lidí, která nechtěla pracovat. Důvody, proč takto nacisté postupovali, byly však rasové. *Základním úředním předpisem o Romech se stal výnos říšského vůdce SS z 8. prosince 1938 o potírání tzv. cikánského zlořádu, který upravoval celou jejich otázku z rasového hlediska. Na základě tajného oběžníku šéfa hlavního úřadu říšské bezpečnosti ze 17. října 1939 byl pak proveden ve dnech 25. až 27. října toho roku soupis všech Romů, romských míšenců a „cikánským způsobem“ žijících osob s tím, aby byla všechna tato populace zajištěna do svých příštích deportací, plánovaných na území Protektorátu Čechy a Morava nebo Generálního gouvernementu (správní jednotka utvořená na části okupovaného polského území s centrem v Krakově). Podle rozkazu R. Heydricha z 27. dubna 1940 uskutečnilo se nejprve přesídlení asi 2500 romských obyvatel ze západního a severozápadního německého pohraničí do různých ghett na okupovaném polském území a postupně se začala provádět nucená koncentrace Romů i s jejich rodinami v tzv. cikánských táborech.* (Nečas, 1995, s 34).

Nečas dále zmiňuje deportace i do vyhlazovacích táborů jako byl ten v Osvětimi. Tyto příklady jednoznačně dokazují, že Romové mají velmi spletitou historii plnou utrpení a strádání, které jak později upozorním sice v menší míře, ale svým způsobem pokračuje i nyní. V určitých prvcích by se možná dala historie Romů komparovat i s historií perzekuovaného židovského národa.

2. 2 Romové za socialistických vlád

Samostatnou kapitolu většinou věnují autoři publikací Romům v Československu a v Československé socialistické republice ve 20. století. Romové patřili mezi nejperzekuovanější národy i za druhé světové války, a když po ní, se situace mírně zlepšila, nedá se mluvit o době jakési „Romské prosperity“.

Po nacistické době druhé světové války tak následovala další epocha, která Romům nepřála a to sice socialistické Československo. *V padesátých letech se také ustálila - nevyhlášená, leč konzistentní - strategie celkového přístupu k romské menšině, která se uplatňovala až do zhroutení komunistické moci v roce 1989. Tato strategie spočívala v kombinaci národnostního útlaku (plynouceho z neuznání romské národnosti) s paternalistickým „rozmazlováním“ Romů.*

Upíralo se jim právo na svébytnost kultury a životního stylu, na druhé straně měli zaručeno (někdy arcit' jen na papíře) slušné bydlení a stálé zaměstnání. Stejně jako gádžové měli i Romové minimální prostor pro iniciativu, vždycky tu byl někdo, kdo stanovil, co se má a co se nemá. Jejich mzdy za nekvalifikovanou práci byly přitom (což se samozřejmě netýkalo jen Romů) většinou vyšší než platy lékařů a učitelů. Jejich dětem režim poskytoval školní vzdělání, podle potřeby energicky nutil rodiče, aby zajistili pravidelnou školní docházku.“(Říčan, 1998, s 28). Říčan dále zmiňuje, že v tomto případě se spíše jednalo o takzvaný danajský dar, protože učitelé se v těchto podmínkách báli dávat Romům špatné známky, čím docházelo v podstatě k devaluaci některých diplomů a vysvědčení. Režimu sloužila tato praxe k tomu, aby kamufloval hluboký, spíše „rostoucí kontrast mezi sociokulturní úrovní gádžů a Romů, který usvědčoval státní romskou politiku z krachu. Podobný smysl mělo také ignorování nesčetných přestupků a drobných trestných činů sužujících gádžovské sousedy romských rodin, i tak tvořili ostatně Romové podstatnou část trestanců v československých věznicích. (Říčan, 1998, s 28).

V osmdesátých letech jak konstatuje Říčan, nastalo celkové ochabnutí komunistické moci a tím i útlaku Romů. Podle něho se však změnilo pouze málo a chartisté právem konstatovali, že pokračující proces sociální dezintegrace nemá v dějinách obdoby. (Říčan, 1998, s 30).

O výchově Romů za socialismu se ve své knize Škola bez kázně zmiňuje i učitel Miroslav Dědič. Z této publikace vyplývá, že za socialismu, tak jako dnes hodně záleželo i na individuálním přístupu vychovatelů, učitelů i dalších.

2.3 Romové po roce 1989

Obecně se dá říci, že zatímco socialistické vlády řídily život Romů a v podstatě potlačovaly jejich kulturu i zvyky, po revoluci se jim nabídla svoboda, se kterou si kvůli řadě determinant, ale také chování společnosti nedokáží poradit. Říčan píše o této skutečnosti jako o oslabení smyslu pro jakýkoliv řád. Dává tento jev do souvislosti s pořádky v celé české společnosti. *Rozpoutala se u nás svoboda, která byla sice založena na sociální kulturní, politické a duchovní tradici Západu, zároveň však ve své konkrétní podobě byla výsledkem bezhlavé revolty proti nenáviděnému totalitnímu řádu, problém spočívá hlavně v tom, že byl a dosud je vážně oslaben smysl pro jakýkoli řád. Vzniklo to, co bylo výstižně označeno jako Divoký východ - prostor svobody především pro silné, pohotové a bezohledné zlatokopy pro*

lidi posedlé touhou po moci a slávě. Individuální svoboda byla jakožto nejvyšší hodnota postavena nad zodpovědnost, trh nad morálku, ekonomika nad právo. Naše zákony mají dosud bezpočet neomluvitelných mezer a respekt k nim je malý, jak u těch kteří se jimi mají řídit, tak u těch, kteří mají vynucovat jejich dodržování a chránit tak před těmi silnými, pohotovými a bezohlednými ty slabé, váhavé a slušné. (Říčan, 1998, 31).

Zároveň zmiňuje také zásadní změny, které Romy po roce 1989 postihly. Jedná se o nezaměstnanost, mediální pranýř, dostupnost atraktivních škodlivin jako je braková mediální zábava, nebo drogy, většinová averze českých gádžů a také krátkozraká pragmatická politika. Vzhledem k zaměření práce se chci pozastavit u mediálního pranýře, který Říčan (1998, s 32) líčí takto: **2. Mediální pranýř:** *Listopad přinesl svobodu projevu, která ve svých důsledcích Romy silně poškozují. Zákon ovšem zakazuje šíření nenávisti ke skupině obyvatel vymezené národností, přesvědčením atd. Na rozdíl od dřívějšíka však platí tržní princip: zejména tisk a televize přinášejí především zprávy a jiné pořady vybrané a sestavené tak, aby to vyhovovalo nepřilíši kulturní většině. Ta je ovšem proti Romům zaujata. Dříve vláda potlačovala každou zprávu, jež by prozrazovala selhání její romské politiky. Dnes jsou naopak co nejvíce uveřejňovány, ne - li „rozmazávány informace prezentující Romy v nepříznivém světle: jako lidi, kteří jsou na štíru se zákonem i s hygienou, kteří se štítí práce a neoprávněně pobírají velkorysé sociální dávky z peněz daňových poplatníků, devastují byty, žijí z prostituce, holdují alkoholu, zanedbávají a zneužívají své děti atd. Následky tohoto stavu jsou pro Romy katastrofální. Čím více se média přizpůsobují poptávce po senzačně přibarvených negativních informacích o Romech, tím horší představy, o nich má veřejnost. A čím horší jsou představy veřejnosti, tím lépe se ovšem takové negativní informace „prodávají“ - čímž je uzavřen bludný kruh, či spíše tím hrozivěji se rozvíjí spirála vzájemného odcizení, strachu a nenávisti. (Říčan, 1998, s 33).*

Po roce 1989 píše také sociolog Ivan Gabal o etnickém klimatu české společnosti, který pojímá v celé komplexnosti. *Transformační proces, kterým procházíme, přináší v oblasti menšin dva zásadní okruhy změn. V první řadě je to změna politického, právního a institucionálního rámce, který je relevantní pro utváření, ochranu a posilování práv menšin jako specifické oblasti lidských práv. Za druhé pak, je to stav a vývoj společnosti samé, míra a povaha pozornosti etnickým vztahům a otevřenosti v běžném každodenním životě české populace. (Gabal, 1999, s 70)*

Je samozřejmé, že autoři správně hovoří v souvislosti se socialismem o útlaku Romů v souvislosti s jejich kulturou. Z mého pohledu byla tato doba i pro Romy pojatá lépe než ta

dnešní, neb měli možnost pracovat, o což se nyní společnost snaží jen velmi složitě. Zároveň je však třeba hned zdůraznit, že doba socialismu přinesla Romům, jak už jsem zmínil, spíše útrapy, než blahobyt a spokojenost. Tento zjednodušený průřez romskou historií, uvádí pouze příklady toho, jak složité to Romové v jednotlivých etapách vývoje své národnosti, měli. Doplnil bych však také, že pohnutých osudů jednotlivých národů a jejich příkladů, je nesčetně. Přesto v této historii schází ryze pozitivní etapa.

3 Druhy médií a jejich vliv na společnost

Abych mohl pokračovat v práci za vytčeným cílem, to jest k obsahové analýze zpráv v médiích a jejich prezentaci romské menšiny (obrazu romské menšiny), pokusím se také vymezit jednotlivé druhy médií.

Jak píše Jozef Výrost a Ivan Slaměník v knize Aplikovaná sociální psychologie I. Člověk a sociální instituce, na vývoj médií má neobyčejný vliv vědecko - technický rozvoj. *Lze je rozdělit na dvě velké skupiny - tisk a elektronická média (srv. J Dominick, 1993, část 2 a 3). Do tisku zahrnuje J. Dominick noviny, knihy, časopisy, do elektronických médií rozhlas, gramofonové desky, magnetofonové pásky, kompaktní disky, film, televizi, video, počítačové sítě. Jiné rozřídění podává M. De Fleur a S. Ballová - Rokeachová (1996, kap. 2, 3,4). Rozlišují masový tisk, film, a média svysílaným signálem, kam zahrnují telegraf, telefon, rozhlas, televizi a video.* (Výrost, Slaměník, 1998, s 129). Oba autoři dále zmiňují, že nejvlivnější masový sdělovací prostředek televize.

Jan Jirák a Barbara Köpplová pojímají v publikaci Média a společnost, mediální svět více ze široka. Zamýšlejí se nad vývojem komunikace podle převládajícího média v souvislosti s historickým vývojem. *Prvními autory, kteří přistoupili ke členění vývoje podle toho, jaké médium v dané etapě převládá, byli kanadští autoři Harold A. Innis a Marshall McLuhan. Oba přisuzovali masovým médiím a jimi zajišťované komunikaci ústřední, konstitutivní roli při formování moderní doby. Innis ve svých knihách Empire and Communications (Impérium a komunikační prostředky) z roku 1951 a The Bias of Communication (Sklon komunikace) z roku 1951 nastínil představu, že komunikační médium užívané v dané době má sklon (bias) podporovat časový nebo prostorový rozměr komunikačních procesů. Podle Innise měla média v „epoše před tiskem“ (kámen, jíl či pergamen) sklon podporovat rozměr spíše časový než prostorový. Tato „těžká“ média bylo obtížné přenášet z místa na místo, přitom se ale vyznačovala odolností vůči „zubu času“. Naproti tomu „lehká“ média jako je třeba papír, je snazší přenést, snáze ovšem podléhají zkáze, mají tedy sklon podporovat spíše prostorový rozměr komunikace. McLuhan rozdělil v knize The Gutenberg Galaxy (Gutenbergova galaxie) z roku 1962 vývoj do čtyř období:*

1. první z nich označuje za období orální kmenové kultury a popisuje ho jako „svět ucha“, jako dobu akustického prostoru;

2. druhé období označuje jako dobu psané kultury - rukopisů, kdy fonetické písmo nahrazuje akustické vnímání vnímáním vizuálním;

3. Třetí období představuje „Gutenbergova galaxie“ s tištěnou knihou, která se stala nejen prvním masovým výrobkem, ale také prvním uniformním, opakovatelným „konzumním zbožím“. Gutenbergova galaxie končí podle McLuhana

4. nástupem elektriny. (Jirák, Köpplová, 2003, s 19).

Teoretika McLuhana i Harolda Innise zmiňuje v publikaci Média a modernita také John B. Thompson. Píše, že Harold Innis byl také krajanem a učitelem McLuhana a upozorňuje také na třetí teoretickou tradici, o kterou se jeho kniha opírá.

Třetí tradice, o kterou se opírá můj výklad, je tradice hermeneutická, zabývající se, obecně řečeno, kontextualizovanou interpretací symbolických sdělení. (Thompson, 1995, s 12) „Ten psal ve čtyřicátých letech a počátkem padesátých let dvacátého století a byl jedním z prvních autorů, kteří systematicky prozkoumávali vztahy mezi komunikačními médii na jedné straně a prostorovým a časovým uspořádáním moci na straně druhé.

Zmiňované citace je třeba doplnit o obrovský rozvoj internetu a internetových stránek, když téměř každé noviny, ale i televize a rozhlas mají vlastní internetový server. V praktické části se pokusím popsat z vlastní zkušenosti, i z analýzy jak takové zpravodajství funguje a jaké jsou jeho přednosti i chyby ve vztahu k romské menšině. V podstatě se dá říci, že mezi nejsledovanější média, které mají největší vliv bezpochyby, patří televize, internet, rozhlas a denní tisk. Nejvíce času tráví lidé právě u internetu a rozhlasu, při takzvaném kulisovém poslechu.

3.1 Teorie masové komunikace

Slaměník a Výrost konstatují, že první empirické výzkumy vlivu masové komunikace byly ve spojených státech provedeny ve dvacátých letech v rámci Paynovy nadace a byly zaměřené na vliv filmu na děti. V Evropě prý patřil mezi průkopníky empirického výzkumu masové komunikace P.F. Lazarsfeld, absolvent studia matematiky a žák Karla a Charloty Bühlerových ve Vídni. (Výrost, Slaměník, 1998, s 139).

V této souvislosti uvádějí také teorii selektivního vlivu. Podle níž není člověk pasivním příjemcem informací, ale vybírá si. Dále teorii dvoustupňového toku masové

komunikace, který právě vypracoval P.F. Lazarsfeld se svými spolupracovníky. *Vliv masové komunikace se sledoval na vyhledávání informací o kandidátech na volebním rozhodnutí (v důsledku kampaně) a na účasti a samotné volbě kandidáta. Výzkum mimo jiné potvrdil odlišné působení masové komunikace podle sociálních kategorií, ale hlavně přinesl jeden zcela nový poznatek. Tok procesu masové komunikace směřuje nejprve k těm, kdo předvolební kampaň sledovali přímo (především v tisku a rozhlasu, televize ještě neměla masový charakter, a od těchto jedinců k dalším, kteří přímo sdělovací prostředky nesledovali. Ukázalo se, že „první instance“ styku s médiem jsou aktivnější jedinci zajímající se o dění v dané oblasti; tito jedinci jsou označováni jako „názoroví vůdci“ či „názorové autority“ (opinion leaders). Názorové autority pak v rámci sociální kategorie a blízkých interpersonálních vztahů nejen předávají, ale také interpretují jimi přijatá sdělení dalším jedincům. Zprostředkované působení masové komunikace se většinou (a efektivně) odehrává mezi jedinci přibližně stejného sociálního statusu. Názorová autorita je považována za důvěryhodného znalce (většinou právě a jen v jedné sociální kategorii), na kterého se lze spolehnout při rozhodování (např. při volbě kandidáta), kdy jiní nemají dostatek vlastních informací. (Výrost, Slaměník, 1998, s 141).* Tato zmíněná teorie je obzvláště důležitá, protože dokládá, že média mají moc, i když je člověk nesleduje. Dozvídá se informace zprostředkovaně od jiných lidí a ti se vzhledem k větší informovanosti stávají pro ostatní autoritami.

Hlavní směry ve studiu médií zmiňují Jiráček a Köpplová (2003, s 23): *Studium médií, tedy mediologie (termín sám není příliš zažitý, je ovšem systémově přijatelný), dnes představuje mladou, ale samostatnou disciplínu, vnitřně uspořádanou do dvou doplňujících se, ale odlišných směrů. Na jedné straně stojí historicky starší teorie masové komunikace, vycházející ze sociologického zkoumání masových médií a masové komunikace, vycházející ze sociologického zkoumání masových médií a masové komunikace, na druhé straně mladší mediální studia, inspirovaná, nejen poznatky teorie masové komunikace a jejich kritickým zhodnocením, ale především rozvojem kulturních studií (cultural studies) od přelomu padesátých a šedesátých let 20. století.*

Všeobecně se dá říci, že mediální komunikací se už po desítky let zabývají především sociologové, psychologové, žurnalisté, ale je také předmětem studia například politologů, nebo historiků. Masmédia v podstatě ovlivňují historii od počátku dvacátého století a veškeré teorie víceméně potvrzují jejich vliv.

3.2 Senzacechtivost médií

V současné době jsou média řízena především poptávkou publika. To znamená, že jejich úspěšnost určuje zájem veřejnosti. Hlavním hnacím motorem se tak stává snaha zaujmout, upoutat už prvním slovem a především senzace. Smazává se rozdíl mezi takzvanými seriózními médii a bulvárními. Senzace a skandály popisují z historického hlediska Jiráček s Köpplovou, když upozorňuje na jeden z prvních příkladů. *Označení „senzační noviny“ (Koudelka, 1932, s 154) je odvozeno od skutečnosti, že tento typ novin věnoval pozornost vyhledávání a zpracování „senzací“, tedy událostí působících rozruch, překvapení, silný podiv veřejnosti. Zkušenost s tím, že pozornost čtenářů přitahují právě senzační zprávy, vedla postupem času ke zveřejňování nepravdivých, ale parametry senzace splňujících zpráv. Falešná senzace, která vstoupila, do dějin, neboť se pokládá za počátek vědomého způsobu, jak zvyšovat výši nákladu novin, se většinou spojuje s Benjaminem Dayem a jeho listem New York Sun. V roce 1835 zveřejnil zprávu o tom, že před rokem odjel astronom John Herschel do Kapského Města zařizovat hvězdárnu. Dále již list popisoval, jak John Herschel na mysu Dobré naděje udělal pomocí teleskopu fantastický objev. Údajně spatřil na Měsíci obrovská stáda hnědých čtyřkopytníků, kteří měli všechny znaky bizonů, ale byli menší než kterýkoli pozemský dobytek. New York Sun přinášel na pokračování líčení o tom, že na Měsíci je zvláštní druh ptactva, který se usadil na měsíční skále. Ptáci měli obličej jako orangutani, jejich křídla byla z kůží, které spojovaly ruce a ramena. Mohlo jít pouze o měsíční lidi, živé tvory obdařené rozumem. Lidé byli zvědaví, co Herschel na Měsíci všechno viděl, list pokračoval ve smyšleném vyprávění a náklad listu utěšeně rostl. Ostantní vydavatelé Benjaminu Daye za podobné praktiky kritizovali, až Day přistoupil k tomu, že list prodal. Sám později prohlásil, že to byl nejpošetilejší nápad, který měl.* (Jiráček, Köpplová, 2003, s 31).

Tento příklad z první poloviny 19. století dokazuje, jak čtenář prahne po senzaci a něčem novém a to dokonce tak, že chce být v podstatě klamán. Právě na tomto faktu fungují bulvární média, ale v některých zprávách se jim přibližují i ta seriózní. V dnešní mediální době jsou senzacechtivé články odrazem chtivosti veřejnosti a dokládá to i všeobecně vyšší čtenost bulvárních médií, a také sledovanost bulvárních soukromoprávních televizí Nova a Prima Family.

Zhruba už od sedmdesátých let a především pak po roce 1989 se v oblasti mediální produkce v ČR rozšiřují trendy komercializace. V souvislosti s těmito trendy existuje hned několik teorií. Jedna z tezí je o úpadku veřejného prostoru upozorňuje na problém

vyprázdnění obsahu sdělovaných informací ve prospěch zábavy a rozptýlení. Sledování masových médií z této perspektivy ztrácí svůj kultivační potenciál a je nahrazováno zábavou a osobním rozptýlením. Sociální, občanská dimenze čtenářství či diváctví ustupuje individuálnímu uspokojení a v důsledku ústí ve ztrátu zájmu o veřejné dění i ve snížení angažovanosti. Důraz na zisk vede ve snaze přilákat co nejvíce diváků/čtenářů ke komercializaci, „televizní“ prvky (obrazovost, důraz na emoce, drama) jsou přebírány i tištěnými médii a kritiky odsuzovány jako ty, které vnášejí prvky zábavy do původně seriózního pole veřejné rozpravy, brzdí kritické myšlení, odvádějí pozornost veřejnosti od důležitých problémů k nepodstatným záležitostem a působí tak rozkladně na veřejnou sféru. (;Postman 1999).

I tato teorie, v podstatě potvrzuje, že divák má hlavní motivaci se bavit a do pozadí ustupuje skutečný zájem o informace.

Ve sborníku z přednášek a diskusí o násilí v médiích je například zmínka o médiích a brutalizaci společnosti od Václava Soukupa. *Dvacáté století je dobou, kdy elektronická média anulují čas a prostor. Význam determinanty lidských osudů je spjat stále více s tiskem, rozhlasem, filmem, televizí, videem, internetem. Dále se zamýšlí nad tím, jak požadované násilí částí publika vede k brutalitě.* (Jirák; Soukup; Cumberbatch; Zbořil; Sak, Whited, Durant, Easterman, 2005).

3.3 Romové mezi píšícími autory

O lidech, kteří píší o Romech, se zmiňuje především Pavel Říčan v knize s Romy žít budeme - jde o to jak. Jeho pojetí je velmi realistické. Autory, kteří píší o Romech, rozděluje na takzvané romisty, otevřené rasisty mezi které řadí i většinu novinářů, obhájce lidských práv a aktivisty.

*„1. Především jsou zde **romisté**, kteří studují romský jazyk, historii, svérázný tradiční způsob života. Hluboce s Romy sympatizují, snaží se jim pomoci v udržení a rozvíjení kultury. Naši romisté bohužel většinou odmítají vzít na vědomí současnou bídu romského národa a zabývat se jeho „přízemními“ problémy, jako je nezaměstnanost, kriminalita, prostituce, odpor ke vzdělání atd. Karel Holomek říká, že tito lidé nosí růžové brýle.*

*2. Druhý tábor tvoří **otevření rasisté**, kteří šíří protiromskou nenávist a pomluvy nejhrubšího kalibru. Mají bohužel značný vliv a ohlas, a to i ve veřejnosti, jež odsuzuje tón,*

kteřého užívají. Většina novinářů propaguje - v mírnější formě a někdy aniž jsou si toho vědomi - podobné názory a vydatně tak posiluje protiromské nálady.

3. Zatřetí jsou zde **obhájci lidských práv, antirasisté**, kteří se Romů zastávají, zaznamenávají případy rasisticky motivovaných zločinů, naléhají na stíhání viníků a burcují lhostejnou veřejnost. Velmi si vážím jejich úsilí. Jejich vliv na veřejnost je bohužel malý, protože v důsledku své jednostrannosti nejsou zcela věrohodní: veřejnost to vnímá tak, že nadřžují Romům, a je na to alergická.

4. Čtvrtou skupinu tvoří romští aktivisté, kteří jsou mediálně „viditelní“. Zde převládá „obhajoba oprávněných zájmů a požadavků romské menšiny“, přičemž podíl Romů na neutěšených vztazích mezi nimi a gádži je většinou opomíjen. Zato jsou zde Romové často utvrzováni v pocitu křivdy někdy i v konfrontačních náladách.

5. V poslední době sílí snaha o vyvážený pohled na vztah mezi Romy a gádži. Velkou zásluhu na tom má zpráva připravená pro jednání vlády v létě 1997, kterou předložil exministr Pavel Bratinka (a jejímž autorem je kolektiv odborníků koordinovaný Viktorem Dobalem). (Říčan, 2000, s 11 - 12).

Tento příspěvek z knihy Pavla Říčana je obzvláště důležitý pro druhou praktickou část bakalářské práce, protože většinu novinářů řadí do druhého tábora otevřených rasistů, kteří sice v mírnější formě, často nevědomky, ale přesto prý sdílejí protiromskou nenávist.

Přímo o médiích v souvislosti s Romy se píše i Karel Holomek. Hned několik významů mají v celém problému média. Základní podpora, která se objevuje ze strany státu, je zaměřena na specifický menšinový tisk. Z hlediska té role médií, jejímž cílem je snižování etnických tenzí a podpora integrace romské menšiny do české společnosti jde pak zejména o veřejnoprávní rozhlas a televizi. (Gabal, 1999, s 163).

Obecně se dá říci, že veřejnoprávní média by měla být nositelem hodnot a vést k rovnoprávné společnosti. Naopak od soukromoprávních médií, se rovnost k Romům tolik neočekává, přesto by měla být nositeli objektivit a i v jejich zájmu by mělo být spíše utlumování národnostních třenic. Celkově je pak trend bulvarizace a příklonu k zábavě, místo čerpání informací. Do zábavy se dnes počítá také dříve černá kronika, která je nezastupitelná ve všech zpravodajských pořadech, nebo tiskovinách.

4 Metodika

Jako technika sběru dat byla užita obsahová analýza dokumentů. Obsahová analýza je vyhledávanou sociologickou metodou.

Nejčastěji se používá na identifikaci povahy dokumentu a její objektivní tedy jakým tématem se dokument zabývá, jaké jsou jeho stěžejní body apod. Tato metoda má využití například v žurnalistice a masové komunikaci.

Data byla pro tuto praktickou část a obsahovou analýzu byla čerpána z monitorovacího serveru médií Newton media - Mediální archiv, který má k dispozici například redakce Práva. Obsahuje veškeré mediální zprávy na trhu, dále jsem čerpal přímo z tištěných médií.

Analýza sebraných dat vychází z obsahové analýzy sdělení, jejímž cílem bylo rozdělit jednotlivé zpravodajské články do kategorií, které jsem určil podle tematického zaměření článků, na základě vybraných klíčových slov a celkového kontextu. Za sledované období jsem vybral první čtvrtletí letošního roku a to s ohledem na aktuálnost, ale také sílící společenské napětí. (Objevují se případy nenávistných střetů mezi Romy a místními obyvateli především na severu Čech například v Tanvaldu, nebo případy nepokojů na sídlišti Máj v Českých Budějovicích). Ve zmíněném sledovaném období byla analyzována veškerá mediální sdělení z vybraných deníků Blesk, Mladá fronta Dnes, Deník, Právo ale také televize Nova a ČT 1. Výběr tištěných médií byl provedený na základě čtenosti v roce 2012. Tedy jsem vybral čtyři s nejvyšší čteností. Výběr televizních stanic jsem provedl záměrně na základě pouze vlastního úsudku, když jsem respektoval zastoupení veřejnoprávního média a soukromoprávního média. V jednotlivých subkapitolách uvádím konkrétní případy zpráv. Také v tomto případě jsem postupoval nepravděpodobnostním záměrným výběrem, kde kritériem bylo vybrat, co nejvíce ilustrativní zprávu pro kategorii daného významu. Předpokládám větší počet negativních zpráv v bulvárních médiích jako je Blesk, nebo televize Nova. Dalším předpokladem je, že takzvaný seriózní tisk a televize budou mít počet pozitivních zpráv nad padesát procent, oproti negativním. Jako třetí předpoklad bych uvedl očekávání poměrně velké části krimi zpráv o Romech ve všech médiích.

5 Obraz romské menšiny v tištěných médiích

Jak už jsem zmínil, k obsahové analýze jednotlivých zpráv v tištěných médiích jsem vycházel z jejich čtenosti, když jsem vybral čtyři nejčtenější, to znamená Blesk, Mladou frontu Dnes, Deník a také Právo. Vycházel jsem z tabulky serveru www.mediaguru.cz

Tabulka č.1: Čtenost deníků:

	2012	meziroční změna v %
Aha!	81 111	-8,5
Blesk	305 272	-12,2
Deník	183 411	-10,1
Hospodářské noviny	39 458	-5,9
Lidové noviny	41 346	-4,2
MF Dnes	206 098	-7,3
Právo	111 636	-7,3
Sport	45 214	-10,0
celkem	1 013 545	-9,4

zdoj www.mediaguru.cz

5. 1 Celková charakteristika počtu shromážděných informací

Deník **Blesk** vychází každý den v týdnu, a jak vyplývá z tabulky, v roce 2012 byl nejčtenějším deníkem v České republice, když jej četlo přes tři sta tisíc lidí denně. Jak jsem z rešerší zjistil, o Romech se zmiňuje v prvním čtvrtletí letošního roku 30krát. Blesk se zaměřuje především na zprávy ze společnosti, dále politiku, kulturu, takzvané krimi zprávy a dále sport. **Mladá Fronta dnes** vychází každý den v týdnu, v loňském roce ji četlo 206 tisíc lidí denně a o Romech se zmiňuje od ledna do konce března ve 114 případech. Vyšší číslo je dáno také tím, že v každém kraji vychází uvnitř listu regionální mutace. **Deník** vychází v různých mutacích ve všech okresech republiky a v roce 2012 je četlo 183 411 tisíc lidí za den, když o Romech se zmiňují ve 158 případech během sledovaného období. Deník **Právo** vychází ve stejných intervalech, v loňském roce měl 111 636 čtenářů denně a o Romech psal v prvním čtvrtletí letošního roku v 36 článcích. Všechny tři posledně jmenované deníky se zaměřují na celou šíři informací tedy politiku, kulturu, ekonomiku i sport. Je třeba zdůraznit, že počet článků o Romech většinou odráží jejich šíři zpravodajství a počet mutací, ve kterých

vycházejí. Rešerše jednotlivých novin však konstatuje, v jaké frekvenci jednotlivé tiskoviny o Romech informují.

Tabulka číslo 2: Počet zmínek o Romech ve vybraných médiích

název média	Počet zmínek o Romech v prvním čtvrtletí r. 2013
Blesk	30
Mladá fronta Dnes	114
Deník	158
Právo	36

Tabulka: vlastní zdroj

5.2 Významové kategorie mediálního obrazu romské menšiny

Názvem Romové v článcích podle významu mám na mysli druhy článků, ve kterých jednotlivé deníky o Romech píší. Rozdělil jsem je do jednotlivých kategorií na články s významem krimi, dále na články společenských střetů mezi takzvanými gádži a Romy a dále na články osvětové. To jsou takové příspěvky, které podporují, nebo pozitivně popisují Romskou kulturu a zvyky, píší o podpůrných programech, životním stylu a řadím mezi ně také všechny, které se zaměřují na integraci Romů.

5.2.1 Krimi zprávy

Krimi zprávy jsou informace o policejních úspěších i neúspěších a zařazují mezi ně také soudní jednání. Krimi zprávy jsou v současné době divácky i čtenářsky velmi sledované. Jako zpravodajský útvar jsou zařazovány do jednotlivých novin stále častěji. Objevují se ve všech denících i na prvních stranách. Jejich hlavním rysem je dramatizace. Jsou psané stylem krátkých dramatických vět, s údernými slovesy. Obsah se potom zabývá většinou úmrtím, neštěstím, nebo policejním vyšetřováním. Čtenář i divák se dozvídá, že někdo umřel násilným

trestným činem, při práci, nebo například při autonehodě. Soudní jednání v trestních kauzách jsou potom pokračování osobních neštěstí, agresivity i nedbalosti jednotlivců. Divák, nebo čtenář nad těmito zprávami většinou nabývá dojem: „Hlavně, že se to nestalo mně.“ Zároveň může i negativně reagovat na obsah zprávy, kterou přesto vyhledává. Novináři také často nedodržují presumpci nevinu, takže čtenář, může nabýt pocitu, že obviněný policií, je už v podstatě odsouzen a dochází tak k dezinformacím.

Romové jsou v těchto zprávách většinou vylíčení, jako pachatelé trestných činů nebo obvinění, ale také, jako poškození. Při některých z nich nabývá čtenář dojem, že Romové jsou hlavními pachateli trestné činnosti a to už samo o sobě, je faktem, který poukazuje na jistou xenofobii, nebo rasismus. Když nemají takové zprávy přímo rasistické vyznění, často přispívají ke xenofobii a rasismu ve společnosti, protože posilují předsudky a značkování, tzv. „etnickou etiketizaci“.

Příklad číslo 1:

Jako příklad krimi zprávy bych uvedl článek Milana Čady z Blesku, který se zabývá vraždou, kterou podle autora spáchal cikánský baron:

Martina (†34) podřízl a nechal vykrvácet cikánský baron: Policie našla vražednou zbraň! Konec zapírání! Roma Františka R. (48) podezřelého z brutální vraždy bývalého vyhazovače diskotéky v Moravských Budějovicích Martina V. (34), už nezachrání jeho zatvrzelé mlčení před policejním vyšetřovatelem. Jihlavští kriminalisté mají usvědčující vražednou zbraň.

Kuchyňský nůž, kterým Rom zasadil zákeřně Martinu V. před dvěma týdny na toaletě diskotéky pět bodných ran do krku, je na světě. Vražednou zbraň odhalilo nyní až tání sněhu. Zakrvácený nůž našel odhozený ve městě náhodný nálezc. Ten však chce zůstat v anonymitě. Obává se případné odplaty přátel z vraždy obviněného Františka R.

„Nalezený vražedný nástroj je nyní experty podrobován důkladné kriminalistické analýze,“ řekl Blesku šéf jihlavské mordparty Pavel Kubiš.

František R. se v osudnou noc snažil nůž opatřit ve dvou moravskobudějovických restauracích. Marně! Ze všech podniků ho personál vykázal. S největší pravděpodobností si pak pro vražednou zbraň došel přímo domů. Tomu podle kriminalistů odpovídá i čas, který ten večer uplynul od počátečního konfliktu mezi Martinem a Františkem R., do doby spáchání vraždy.

„Jedná se o nůž nikoliv útočný, ale pouze broušený z jedné strany,“ přiblížil Blesku vražednou zbraň jeden z policistů.“ (newton media).

Analýza příkladu číslo 1:

Jedná se o typickou bulvární krimi zprávu. Autor používá dramatická, emoce budící slova, jako **podřízl, nechal vykrvácet**, ale také přívlastky jako **brutální vražda**, nebo **zatvrzelé - mlčení**. *Ukázkou dramatizace a emocionality je potom věta: **Kuchyňský nůž, kterým Rom zasadil zákeřně Martinu V. před dvěma týdny na toaletě diskotéky pět bodných ran do krku, je na světě.***

Deník Blesk se od ostatních deníků liší při krimi zprávách především úvodem, tedy perexem, nebo také jinak řečeno otevřením zprávy. Čada používá tak jako další autoři tohoto deníku vykřičníky: **Policie našla vražednou zbraň! Konec zapírání!** Bulvární je také volba pojmenování zmíněných osobností: **Cikánský baron, bývalý vyhazovač diskotéky**.

Tento článek minimálně zakládá xenofobní a rasistické předsudky. Autor zdůrazňuje, že muž zavraždil cikánský baron. Článek odpovídá celkově bulvárnímu tónu a slovo Rom se v něm v souvislosti s útočником opakuje hned několikrát. Autor také uvádí pouze jeden relevantní policejní zdroj, přičemž jeho přímá řeč je až v závěru. Druhý zdroj, který je také policejní zmiňuje pouze bez jména. Ačkoliv policisté muže ještě neobvinili a zkoumají nalezený nůž, Čada ho předkládá jako vraha a cikánského barona.

Příklad číslo 2:

Druhý příklad krimi zprávy jsem vybral z deníku Mladá fronta Dnes. Pojednává o trojici mužů, kteří se měli před soudem zodpovídat z napadení. Žalobce je vinil z toho, že napadli rodinu po silvestrovské noci. K soudu se však nemohli dostavit.

Útočníci z Varnsdorfu k soudu nedorazili, ujel jim autobus

VARNSDORF Byl to případ, který zostril už tak silné sociální napětí ve Varnsdorfu a odstartoval další vlnu demonstrací ve městě. Trojice Romů napadla rodinu, která se vracela po silvestrovské oslavě domů. Starší žena po incidentu v nemocnici zemřela, policie ale vyloučila, že smrt byla způsobena útokem. Událost měl včera řešit soud v Děčíně.

Soud ale nejenže případ nevyřešil, ani ho řešit nezačal. K děčínskému soudu se totiž nedostavil ani jeden z obžalovaných, kteří žijí v nechvalně známé varnsdorfské ubytovně v Kovářské ulici. Obžalovanému Ernestu Bůžíkovi se soudu nepodařilo doručit předvolání, jeho komplikové Josef Ferenc a Ondřej Miko se omluvili.

„Ujel jim autobus a oni nemohou přijet. V tomhle počasí jim to člověk nemůže dávat za zlé,“ uvedla soudkyně Iva Najbrtová. Kdy budou mít další pokus dostat se k soudu, není jasné. Termín odročeného jednání soudkyně zatím neurčila. Souzení jsou kvůli potyčce, k níž došlo loni na Nový rok, hodinu a půl po silvestrovské půlnoci. Starší manželé doprovázeli syna a jeho partnerku na taxi. Když kráčeli Žitavskou ulicí, do čtyřiašedesátiletého muže bezdůvodně strčil opilý osmnáctiletý Bůžik. Muž po ataku upadl na svého syna. Když se syn napadeného muže zastal, Bůžik zaútočil i na něj a praštil ho pěstí do obličeje.

Dalšímu útoku Bůžika se muž ubránil tím, že sám několikrát udeřil pěstí útočníka, který nakonec spadl na zem.

Právě v tu chvíli šli kolem Ferenc a Miko, přiběhli k muži, který se úspěšně bránil Bůžikovi, a zezadu ho několikrát bouchli do hlavy. Přetáhli mu oblečení přes hlavu až spadl na zem a nakonec kopali do zad a břicha ležícího muže.

Jeden z nich při útoku křičel: „Co čumíš, ty bílá svině!“. Vše ukončil až výstřel z plynové pistole, kterou měl u sebe otec zbitého muže. »

Muž vystřelil na obranu do vzduchu. To už ale přijížděla policie, před níž útočníci uprchli. „Zbraň policie zabavila a posléze opět vydala, protože nebyl důvod ji zadržovat,“ uvedl později mluvčí děčínské policie Vojtěch Haňka.

Zbitý muž utrpěl podvrtnutí krční páteře, pohmožděniny na hlavě, koleni, lokti, bedrech. V nemocnici strávil šest dní a další dva týdny se léčil doma.

Demonstrace na podporu

Místní lidé frustrovaní z neustálých útoků, uspořádali 15. ledna demonstraci, aby vyjádřili napadané rodině podporu.

Tři dny po ní ale přišla další tragická zpráva, která emoce ještě víc rozbouřila. V nemocnici zemřela dvašedesátiletá matka zbitého muže, která byla incidentu ze silvestrovské noci přítomna také. Útočníci do ní jednou strčili, ale podle policie to nebylo nic vážného, úder nebyl prudký, ani neupadla. Jenže žena byla v tak špatném psychickém stavu, že ji policisté nemohli vyslechnout.

Po dvou týdnech se její stav ještě zhoršil a lékaři ji museli hospitalizovat. V nemocnici na krvácení do mozku zemřela. Policie nařídila soudní pitvu, řadu rozborů a lékařských posudků a nakonec konstatovala, že úmrtí byla nešťastná náhoda, která s incidentem nesouvisela.

Po úmrtí se 29. ledna konala ve Varnsdorfu další demonstrace, kterou tentokrát svolali extremisté. Zhruba tři stovky lidí pochodovaly ulicemi k romské ubytovně v Kovářské ulici, kde útočníci žijí. Mezi účastníky byli nejen místní, ale také lidé z dalších koutů Česka i z Německa a Slovenska. (Artur Janoušek, 2013 s 1 a 3).

Analýza příkladu číslo 2:

Autor v tomto případě jítí emoce už samotným úvodem: **„Byl to případ, který zostrčil už tak silné sociální napětí ve Varnsdorfu a odstartoval další vlnu demonstrací ve městě.“** Tento úvod není nikterak měřitelný a novinář tak zakládá sám článek na vlně emocí. Dále popisuje rozhodnutí soudu o odložení věci s nepříznivou gradací pro soudkyni. **„Soud nejenže případ nevyřešil, ani ho řešit nezačal.“** Autor také nedodržuje presumpci nevinny. V článku popisuje události útoku, jak sám píše Romů, ale není zřejmé, jestli je tento popis popisem napadených, policie, nebo státního zástupce. Popisuje tak událost i se jmény mužů, kteří se měli zodpovídat před soudem jako fakt. V další části odstavce spojuje Romy se smrtí, ženy a píše: **„útočníci do ní jednou strčili, ale pro policii to nebylo nic vážného.“**

Tento článek je téměř ukázkou toho jak jítí emoce mezi dvěma stranami. O obžalovaný píše autor v podstatě jako o odsouzených, o lidech, kteří nebyli ani podezřelí z trestného činu jako o těch, kteří zřejmě mohou za smrt. Zpochybňuje práci policie a soudu a dává tak za pravdu rozvášněnému davu, který chodí na demonstrace proti romské menšině ve Varnsdorfu. Autor článku nejenže nepíše objektivně o situaci obžalovaných, ale zároveň ještě zakládá další svár v lokalitě, která je náchylná ke společenskému střetu.

Závěr analýzy krimi zpráv

V této souvislosti je samozřejmě důležitá četnost těchto krimi zpráv v jednotlivých denících. Jen velmi těžké by bylo srovnání se všemi krimi zprávami ve vybraných tištěných médiích, ale podařilo se mi analyzovat počet krimi z celkového počtu zpráv se zmínkou o Romech. Klíčové termíny v tomto případě byly obviněný, obžalovaný, odsouzený, nebo policie, ale také napadený a postižený, nebo zraněný v souvislosti s Romy. Například Mladá fronta zmiňuje Romy v krimi zprávách ve 31 případech ze 114 článků o Romech, což je téměř jedna třetina ve 27 procentech. Deníky měly ze 158 celkem 47 takových zpráv, což je 29,7 procenta a Právo 7 takových případů, tedy 19, 4 procent. Bulvární Blesk měl mezi 30 zprávami o Romech 10 krimi, což je jedna třetina - 33, 3 procenta. Je třeba říci, že všechny krimi nevyznívají tak negativně a xenofobně jako dva zmíněné příklady. Jsou mezi nimi i útoky na Romy. Nicméně i tyto případy jítí emoce na obou stranách jak mezi gádži, tak mezi Romy.

Tabulka číslo 3: Počet zmínek o Romech v krimi článkách

Název média	počet zmínek o Romech	krimi	procenta
Blesk	30	10	33,3
Mladá fronta Dnes	114	31	27,1
Deník	158	47	29,7
Právo	36	7	19,4

Tabulka: vlastní zdroj

Jak, je z tabulky zřejmé, z průměru nevybočuje Blesk, který by měl mít podle obecných předpokladů krimi více, než běžné seriózní deníky a potvrzuje se tak tvrzení o nárůstu senzacechtivosti jednotlivých médií. Naopak vybočuje Právo, které je stále více orientované na politiku, než policejní zprávy.

Co se týká tématu krimi zpráv, všechny deníky se věnovaly některým stejným případům a kauzám, ke kterým došlo v letošním prvním čtvrtletí. Například odsouzením Martina Smolka v Ostravě, kterého krajský soud poslal na tři roky do vězení za útok na romského mladíka, když ho přitom vedly rasové pohnutky, nebo například napadené místostarostky Albrechtic v Jizerských horách.

5.2.2 Články společenských střetů

Články společenských střetů jsou takové články, které popisují eskalaci problémů mezi Romy a ostatními obyvateli. Řadím sem však i spory Romů s radnicemi, nebo extrémistickými stranami. Otázkou u těchto příspěvků zůstává, zda spíše novináři neeskalují nahromaděné emoce, než aby vnášeli mezi znesvářené strany klid a porozumění. Nebo, což jim velí zpravodajská čest, pouze popsali bez emocí danou situaci v oblasti. Faktem vždy zůstává, že takové články mají i přes snahu o objektivitu negativní vliv na čtenáře. Vždy se jedná o konflikt a spor. Takovými články jsou například zprávy ze severočeských lokalit, jako je Šluknov, už zmíněný Varnsdorf, nebo Ústí nad Labem a například také ostravské sídliště Chánov. V těchto případech by měly být informace co nejfaktičtější a samozřejmě, že autoři by se měli vyvarovat zbytečných dramatizačních a emocionálně zabarvených tvrzení, které ostří protichůdné názory. V některých případech právě novináři vyhrotili podobné nepokoje

mezi místními, neboť právě na takové informace, které jsou o střetu obyvatel s menšinou, velmi rychle reaguje například Dělnická strana sociální spravedlnosti, která pořádá v těchto místech demonstrace. Ty situaci neřeší, ale zhoršují.

Příklad číslo 1:

Příkladem článku, který řadím mezi společenské střety je například tento z Domažlického deníku. Popisuje svár mezi místními a romskou menšinou, kdy do města přijela právě Dělnická strana sociální spravedlnosti.

Muži v kanadách prošli Nejdekem

Asi 120 příznivců Dělnické strany sociální spravedlnosti vyvolalo policejní manévry Nejdek – Zvláštní atmosféru měl v sobotu dopoledne Nejdek na Karlovarsku. Na všech příjezdových komunikacích stáli policisté, centrum města bylo jako vymetené, naopak na nádraží ruch. Právě zde si dali sraz stoupenci Dělnické strany sociální spravedlnosti (DSSS), aby pak pochodovali do centra města, kde si naplánovali mítink. Proč? „Je tady neklid,“ řekl jeden z nich. Podivně ztichlý Nejdek však jeho slova nepotvrzoval. Kdo z romských obyvatel nemusel ven, nešel. „Máme strach o své rodiny. Když si oni nezačnou, my provokovat nebudeme. S nikým tady problémy nemáme,“ tvrdili Romové, kteří sice v domě u nádraží měli otevřená okna, ale pochodu příslušníků DSSS jenom přihlíželi.

Ten z nádraží vyrazil po třinácté hodině. S vlajkami, hesly a s muži v kanadách. Za nimi jel ve voze předseda DSSS Tomáš Vandas.

„Proč se má většina pořád přizpůsobovat menšině? S tím nesouhlasím. Chci si poslechnout projevy, proto jsem přijela,“ vysvětlovala svou účast důchodkyně z Chomutova, která šlapala s kamarádkou mrazivým dnem za Vandasovým autem pěšky. A projev předsedy si pak skutečně před nejdeckou radnicí vyslechla.

„Chceme vyjádřit svůj nesouhlas s násilím páchaným na obyvatelích Nejdku a odpor k němu. Tyto případy se množí v celém pohraničí, které hraje roli jakési ušmudlané popelky, sestěhovávají se sem všechny podivné existence. Také díky nárůstu nejdrazších ubytoven na světě, které poskytují klientům za astronomické ceny odporové brlohy, samozřejmě plně hrazené státem, zde přibývá mnoho sociálních turistů,“ zaznělo mimo jiné na mítinku. S dodatkem, že čím více ubytoven, tím více heren a tím více zločinnosti a násilí.

Ti Nejdečtí, kteří proslovům naslouchali, většinou souhlasili. „Jinak bych nepřišel,“ sdělil jeden z nich.

Přítomen byl i nejdecký zastupitel Václav Růžička. „Jenom procházím. Nejsem příznivcem DSSS, ale akce je řádně povolena a doufám, že se shromáždění v pohodě rozejde,“ uvedl.

Starosta Nejdku Vladimír Benda věřil, že pokud by došlo k násilnostem, policisté pořádek ve městě zabezpečí. Nemýlil se. Byli všude.

„Účastní se hlídky z pořádkové, dopravní i cizinecké policie, kriminalisté, antikonfliktní tým, psovodi. Jsou tu i naši němečtí kolegové,“ shrnul krajský policejní mluvčí Pavel Valenta.

Policejního zákroku nakonec potřeba nebylo a celý pochod se obešel bez jakéhokoliv incidentu.

„Akce skončila po 16. hodině. Účastníci mítinku město opustili, ale policisté byli ještě pro jistotu v pohotovosti,“ doplnil policejní mluvčí. (Kalinová, 2013, s 6).

Analýza příkladu číslo 1:

Tento článek se snaží v úvodu popisovat situaci v Nejdku, ale dopřává v podstatě hlas pouze Dělnické straně sociální spravedlnosti. Čtenář se dozvídá, že Romové mají strach, muži pochodují v kanadách a dále zaznívají už především názory předsedy DSSS Tomáše Vandase **„Chceme vyjádřit svůj nesouhlas s násilím páchaným na obyvatelích Nejdku a odpor k němu. Tyto případy se množí v celém pohraničí, které hraje roli jakési ušmudlané popelky, sestěhovávají se sem všechny podivné existence. Také díky nárůstu nejdražších ubytoven na světě, které poskytují klientům za astronomické ceny odporné brlohy, samozřejmě plně hrazené státem, zde přibývá mnoho sociálních turistů,“** zaznělo mimo jiné na mítinku. S dodatkem, že čím více ubytoven, tím více heren a tím více zločinnosti a násilí.“ Na tyto věty autorka konstatuje neověřitelnou podle ní skutečnost, že **Nejdečtí většinou souhlasili.** Autorka nedává hlas ani příležitost skutečnosti, nedozvídáme se, jestli Romové opravdu žijí v nejdražších ubytovnách placených státem a Nejdečtí ve strachu. Není zde žádná opora ve skutečnosti, jako například policejní statistika případů přepadení a krádeží, která by dokládala, že Nejdeček je skutečně velmi nebezpečným místem a není tam ani hlas Romů, kteří by se k tvrzení Vandase mohli vyjádřit. Tento článek tedy rozhodně neuklidňuje situaci v Nejdku, kam přijela s jasným záměrem extrémistická DSSS, ale naopak oznamuje všem, že tito extrémisté mají pravdu. Myslím, že přesně tento článek odpovídá definici Říčana o rasistických spisovatelích novinářích ze třetí kapitoly teoretické části této práce.

Příklad číslo 2:

Spory však mohou být popsány i fakticky a s výpovědí všech zúčastněných, tak jako v článku Práva s titulkem Obvod zavře ubytovnu. Lidé nevědí kam jít. Pojednává o rušení ubytovny ostravským obvodem.

Obvod zavře ubytovnu. Lidé nevědí, kam jít

Nevíme, kam od června půjdeme bydlet. Na dražší bydlení nemáme peníze. Bojíme se, že skončíme pod mostem.

Tak si stýskají lidé obývající ubytovnu na Božkové ulici v Ostravě Přívoze, kterou vlastní centrální ostravský obvod. Ten se totiž rozhodl, že ubytovnu zruší a dům zrekonstruuje. Provoz ubytovny je podle radnice finančně nevýhodný, ročně vykazuje miliónovou ztrátu.

Podle romského aktivisty Kumara Vishwanathana, který v Ostravě vede občanské sdružení Vzájemné soužití, starající se o sociálně slabé, chce obvod vyklidit tuto lokalitu od Romů.

„Chtějí docílit toho, aby zde Romové nebydleli kvůli sousední soukromé vysoké škole, která se zde vloni otevřela. Zatím se nám nepodařilo zjistit, na co obvod ten dům potřebuje, proč ubytovnu zavírá. Lidé jsou zoufalí,“ sdělil Právu Vishwanathan s tím, že kroky obvodu jsou v rozporu s tím, co dělá město Ostrava.

„Ostravský magistrát v rámci svého programu Sociální inkluze rozdál letos čtyřem sociálně slabým rodinám klíče od nových bytů, zatímco centrální obvod desítkám takovýchto rodin byty odebírá a vystěhovává je na ulice,“ zlobí se aktivista, který pomáhal rodinám i v Přednádraží, kde obvod problémy s nájemníky řeší od minulého léta.

Mezi těmi, kteří musí do konce května ubytovnu opustit, je i sedmdesátiletá důchodkyně Věra Žurová, která zde bydlí osm let.

„Bydlím tu tak dlouho a teď se mám najednou vystěhovat. Původně jsem bydlela kousek odsud na Rovné ulici, ale v bytě mi spadl dvakrát po sobě strop. Tak nás s manželem automaticky obvod vystěhoval sem,“ vzpomínala důchodkyně, které před čtyřmi roky zemřel manžel.

„Důchod mám jen šest tisíc korun, za ubytovnu platím čtyři tisíce. Na jídlo mi zůstávají dva tisíce. Asi půjdu bydlet pod most,“ stýskala si.

Podle mluvčí centrálního ostravského obvodu Jany Pondělíčkové se však nejedná o klasickou ubytovnu pro veřejnost, ale o objekt sloužící pro zajištění bytových náhrad, tedy jako přístřeší na nezbytně nutnou dobu, maximálně šest měsíců, pro bývalé nájemce městských bytů.

„Během této doby se mají sami postarat o přestěhování do jimi zvoleného bydlení. Je zde vyhrazeno přístřeší pouze pro osoby, jímž po zániku nájemního poměru v bytu našeho obvodu, vzniklo ze zákona nebo rozhodnutím soudu právo na přístřeší,“ vysvětlila Pondělíčková. Dodala, že v ubytovně jsou lidé ubytováni mnohem delší dobu, než je půl roku.

Ubytovnu pro obvod od roku 2002 spravuje společnost Bytasen, která se stará například o údržbu nemovitosti. „Vypověděli jsme jí smlouvu, výpovědní lhůta končí 31. května,“ upřesnila mluvčí s tím, že nyní je v domě obsazeno 12 pokojů a v žádném z nich není rodina s dětmi.

„Vzhledem k finančním důvodům a pro zkulturnění okolí jsme se rozhodli ubytovnu zrušit. Nově uzavíráme smlouvy s nájemníky na dobu určitou, takže v případě vzniku dluhu jim již smlouvy neprodlužujeme a tím nám nevzniká povinnost na zajištění přístřeší,“ upřesnila ještě Pondělíčková s tím, že obvod lidem nabídne sociální poradenství.“ (Telaříková, 2013, s 12).

Analýza příkladu číslo 2:

Tento článek je v podstatě o sporu obyvatel romské národnosti a radnice. Autorka dává možnost k vyjádření všem stranám a vyznívá objektivně. Není to pouze povrchní zpráva, ale autorka dává příležitost k vyjádření i jednotlivým lidem, kteří se mají stěhovat. Snaží se popsat situaci v ubytovně, ale také dává šanci radnici, aby se vyjádřila k důvodu rušení a vysvětlila její představy o dosavadním užívání ubytovny. Na závěr je výhled do budoucnosti, tedy, že obvod nabídne lidem sociální poradenství. I přesto, že tato zpráva je z mého pohledu psaná velmi citlivě, řadím jí do kategorie společenských střetů, protože se jedná o spor a běžný čtenář, nemůže mít z takové zprávy pozitivní dojem.

Souhrn zpráv o společenských střetech

Co se týká četnosti článků společenských střetů, pak nejvíce jich napsali v Deníku celkem 44, dále Mladé frontě dnes 24 takových příspěvků, Právo 7 článků a Blesk pouze 2. Je třeba upozornit, že ne, všechny tyto články jsou psány negativně, ale mají na čtenáře negativní vliv.

Tabulka číslo 4: Počet článků o Romech v souvislosti se společenskými střety

název média	počet zmínek o Romech	o články společenských střetech	procenta
Blesk	30	2	6,6
Mladá fronta Dnes	114	24	21
Deník	158	44	27,8
Právo	36	7	19,4

Tabulka: vlastní zdroj

Jejich nízká četnost v Blesku lze vysvětlit formátem listu, který se soustředí především na krimi a „osobnosti“ a také tím, že nevychází v mutacích z jednotlivých krajů. Mezi články dominovaly spory v severočeském Tanvaldu a také Šluknově. Počet článků v Deníku a MF Dnes je daný naopak především rozsahem listů a vyšší procenta mohou svědčit o snaze o investigativní žurnalistiku. Naopak Právo se zabývalo podobnými případy jako je příklad číslo 2, nebo střety, která nemohla vzhledem k závažnosti žádná média pominout (Tanvald, Šluknov). Spor, nebo společenský střet patří také mezi velmi oblíbené divácky a čtenářsky vyhledávané zprávy. Čtenář z nich často může nabýt dojmu: „Hlavně, že se to neděje u nás v regionu.“

5.2.3 Osvěta Romů

Jak už jsem nastínil jediné články ve zmíněných mediích, které jsem analyzoval a které lze považovat za pozitivní, jsou ty, jež zmiňují jako světu Romů. Do těchto článků řadím veškeré zprávy, které se zabývají výstavami, koncerty, nebo dalšími kulturními akcemi Romů. Zprávy, které se zaměřují na to, jestli mají u nás Romové rovné postavení, informují o integračních a dalších programech o Romech, nebo kladné příklady občanského soužití. Takové články vyžadují od žurnalistů, aby pozitivní témata o Romech hledali, což je v současnosti pro ně práce navíc. Pokud nedělají investigativní žurnalistiku, pak se většinou redaktor, nebo zpravodaj spokojí s nepřeborným množstvím PR článků, které zasílají do redakcí kulturní, občanská i další sdružení.

Přesto, když se budou chtít na Romy podívat s pozitivním nadhledem, najdou řadu podnětů, o kterých se dá psát a které se dají rozvést. Takzvané osvětové články o Romech nejsou u veřejnosti příliš poptávané. Do této kategorie řadím také články, které nemají pozitivní vyznění, ale měly by mít pozitivní vliv, protože objektivně informují například o negativních, xenofobních trendech v naší společnosti.

Příklad číslo 1:

Mezi články s osvětou jsem zařadil březnovou zprávu o romském rapperovi, který učí tancovat děti ze Základní školy T. G. Masaryka v Bohumíně-Pudlově.

Učí děti rapovat, ony ho za to zbožňují

Mohly by se poflakovat po venku a nic nedělat. Ale jim se líbí, když můžou tancovat a rapovat. Dětem ze Základní školy T. G. Masaryka v Bohumíně-Pudlově se nově věnuje romský raper Lukrecius Chang. Každý týden za nimi přichází do školy a po vyučování spolu nacvičují číslo, které v dubnu předvedou na školní akademii.

Opakuj: Lásko má, jediná, seš tak nevinná, rapuje osmadvacetiletý Lukrecius z Karviné. Desetiletý Saša ho bere za slovo, přitom gestikuluje jako dospělý raper. Jeho přibližně stejně staré spolužačky se nadšeně přidávají. „Budeme tancovat?“ ptá se Saša. „Jasně,“ odpovídá Lukrecius a děti vypísknou nadšením. Mají ho rády, poslouchají, o čem jim vypráví, respektují ho a on je zase chválí, jak jim to rapování pěkně jde.

Jsme na základní škole, která sídlí v ne moc příjemné bohumínské lokalitě, říká se jí Pudlov. Tátové zdejších žáků jsou buď ve vězení, anebo nemají práci, tak sedí doma a pobírají sociální dávky.

„Děti to vidí a napadá je, proč by se v životě snažily, když je jasné, že žádnou práci nikdy neseženou a stejně jako jejich rodiče budou na dávkách,“ říká ředitelka Základní školy T. G. Masaryka Jarmila Horová.

„Já to dokázal, ty můžeš taky“

Takový přístup dětí se jí ani trochu nelíbí, proto školu přihlásila do mezinárodního projektu Romský mentor. Co je jeho cílem?

Do vybraných českých škol přicházejí Romové, kteří něco dokázali – mají práci, jsou úspěšní a dětem můžou říci: „Já jsem to dokázal, ty můžeš taky, když budeš chtít.“ Lukrecius Kišš, který si říká Chang, je jedním z nich. Učí děti rapovat, tancovat, s těmi staršími cvičí a učí je základy sebeobrany. Vypráví jim o tom, co dělá a že pracuje jako asistent prevence kriminality. „S dětmi začal cvičit poslední týden v lednu. Jindy je plná třída žáků, naposledy

jich tu bylo pětadvacet, jenže teď jsou nemocní, tak jich přišlo méně,“ vysvětluje Jarmila Horová.

Děti poskakují po třídě, snaží se napodobit staršího Lukrecia. Snad nejvíc ze všech to baví Sašu, který kvůli nedostatku růstového hormonu vypadá na šest, nicméně je mu deset let.

Jejich rap obletí republiku

Hudba s ním cuká ze strany na stranu. Lukrecius o něm s oblibou říká, že z něj bude hvězda. Ostatním tleská a říká jim „děti moje“. Brzy se do rytmu pohupuje také ředitelka školy.

„Je to nakažlivé,“ směje se Jarmila Horová, „za chvíli budu rapovat i já.“

Písnička dozní a mentor zavelí: „Teď to zkusíme bez hudby.“ Saša se culí, ví, že bez doprovodu mu to ještě nejde.

Ale Lukrecius ho nenechá bezradně stát, právě naopak. Pomáhá mu správně vyslovovat slova a pak vyzve také ostatní děti, aby se přidaly.

„Pojďte, ale postavte se, neseďte. To se týká i vás, holky. V klidu, volně. Máme toho hodně před sebou,“ slibuje osmadvacetiletý Karviňák a jeho sliby nezůstanou bez odezvy. „Tý jo!“ vydá ze sebe Saša nadšeně.

Jedenáctého dubna se všichni sejdou na školní akademii, kde předvedou, co se naučili.

„Musí se na ni připravit. Lukrecius slíbil, že až se děti naučí píseň nazpaměť, nahraje ji s nimi ve studiu, aby pak obletěla celou republiku. Děcka jsou z toho u vytržení. Teď to pletou, ale my je budeme mít rádi, i když to nebudou umět. Hlavně ať sem chodí,“ usmívá se ředitelka školy. Všechny volnočasové aktivity s Lukreciem potvrzují až do konce června. Děti se s ním sejdou celkem šestnáctkrát. Do projektu, který má v České republice na starosti sdružení Romea, se zapojilo osm českých škol. V Moravskoslezském kraji jsou dvě z nich – v Bohumíně a na Ostravsku, kde na děti působí zas někdo jiný. Lukrecius Chang pracuje jako romský mentor poprvé a moc ho to baví.

„Děcka mi píšou po Facebooku, že se těší na další hodinu. Mají radost, to jde vidět. A jsou super. Padli jsme si do noty. Kdyby projekt pokračoval, moc rád bych s nimi zase pracoval,“ říká tanečník z Karviné. (Bartíková, 2003, s 3).

Analýza příkladu číslo 1

Tento článek ukazuje, že je možné představit nejen historii Romů v souvislosti s útrapami druhé světové války, jejich zvyky, ale i novinky ze současnosti. Zároveň také odkazuje na program Romský mentor. Článek je motivací v oblasti, která je velmi ekonomicky slabá: „**Tátové zdejších žáků jsou buď ve vězení, anebo nemají práci, tak sedí doma a pobírají**

sociální dávky.“ Přesto je romský učitel pro děti vzorem a dává jim příklad, je pro ně autoritou: „**Já to dokázal, ty můžeš taky.**“ Zpráva také ukazuje cestu autoritou pro mladé Romy, mohou být ti úspěšnější, kteří by je také mohli učit.

Příklad číslo 2:

Jako příklad číslo dva jsem zvolil zprávu převzanou Právním z agentury ČTK. Není v pozitivním duchu, ale měl by mít pozitivní dopad na čtenáře. Informuje o tom, že v České republice jsou podle Evropské sítě proti rasismu protiromské nálady.

Evropu trápí islamofobie, ČR protiromské nálady

Praha – Zatímco se Evropou šíří islamofobie, v Česku sílí protiromské nálady. Vyplývá to z výroční zprávy o stavu rasismu, kterou vydala Evropská síť proti rasismu (ENAR) a včera, v Mezinárodní den za odstranění rasové diskriminace, ji představil Český helsinský výbor. ČR dokument kritizuje hlavně za to, že řada romských dětí nechodí do běžných škol, ale končí v těch „zvláštních“. ČR přitom v roce 2007 prohrála u Evropského soudu pro lidská práva spor s 18 mladými Romy z Ostravska. Podle rozsudku stát jejich přeřazením do zvláštních škol porušil jejich právo na vzdělání a diskriminoval je.

„Koncept vzdělávání byl představen v roce 2010, ke zlepšení situace však nedošlo,“ uvedli autoři zprávy. Ocenili neziskové organizace, které podle nich v boji proti diskriminaci a rasismu „částečně kompenzují nedostatek aktivity státních orgánů“.

Letos se síť ENAR zaměřila hlavně na muslimské komunity. „Islamofobie je velmi rozšířená a předsudky vůči muslimům bývají větší než vůči jiným etnickým či náboženským skupinám,“ popisuje zpráva. Podle ní se to projevuje slovním odporem, ale i násilím či útoky na mešity a další objekty. Diskriminaci a nenávistné výpady zažívají často muslimské ženy a dívky, které chodívají zahalené. Některé země jim závoje zakazují. V Česku podle zprávy islamofobie k významným problémům nepatří.

Podle zprávy migranti domácí obyvatelé často viní z toho, že žijí ze sociálních dávek či kradou pracovní místa, Romové zas podle nich mohou za rostoucí kriminalitu. (čtk, 2013, s 14).

Analýza příklad číslo 2

Ač tato zpráva není pozitivní, měla by mít ve svém důsledku pozitivní efekt a véde společnost, čtenáře k zamyšlení. ČTK v něm informuje, že Evropská síť proti rasismu (ENAR) zjistila, že v ČR sílí protiromské nálady. ČTK cituje ze zprávy, že ke zlepšení situace nedošlo ani přes koncept vzdělávání v roce 2010. Naopak pozitivně v této souvislosti jsou vnímány neziskové organizace, které kompenzují nedostatek aktivity státních orgánů. Zpráva se zaměřuje čistě na fakta, informuje ze zdrojů a nemá emotivní charakter. Čtenáře nestrhne, ale véde ho k dalšímu uvažování nad situací romské menšiny.

Souhrn osvěty Romů v tištěných médiích

Ukázalo se, že pozitivních, takzvaně osvětových článků je ve zkoumaných tiskovinách minimum a to nejen v bulvárním Blesku, ale také v těch takzvaně seriózních (MF, Deník, Právo).

Kromě příkladu číslo 1, lze za ryze pozitivní, osvětový článek v Mladé frontě Dnes označit už pouze ten o romském strážníkovi, který nastoupil do služby a možná snad, pokud pomineme senzacechtivost, články o pohřbu Olašského krále v Brně. Celkem jsem zjistil pouze čtyři osvětové články.

Daleko více pozitivních nebo informativních článků našli čtenáři v Deníku. Konkrétně zmiňuje například pomoc občanského sdružení Ponton, kdy jeho vedoucí říká, že z tří set tisíc Romů je sociálně vyloučena asi třetina, mezi další pozitivní a kladně informativní články, patří také volba romské miss, nebo vzpomínky na útrapy Romů za druhé světové války i výstavy s romskou tematikou. Celkem bylo v Deníku uveřejněno 27 takzvaně osvětových článků.

Právo informuje v souvislosti s danou definicí Osvěty Romů v osmi případech, zabývá se zprávami z Rady Evropy, dále zmiňuje fotografickou výstavu a také například tlumočí vzkaz Romů vládě prostřednictvím článku ČTK s titulkem: „Romové vládě: Nerušte svou sekci lidských práv.“

Deník Blesk, který je nejčtenější neinformuje o Romech pozitivně, nebo ve smyslu „osvěty“ ani v jednom případě.

Tabulka číslo 5: Zprávy ve vybraných médiích, které dělají osvětu Romů:

název média	počet zmínek o Romech	Počet čl. osvěty Romů	procenta
Blesk	30	0	0
Mladá fronta Dnes	114	4	3,6
Deník	158	27	17
Právo	36	8	22

Tabulka: vlastní zdroj

Tato tabulka jasně dokládá, že nejčtenější média tedy Blesk a Mladá fronta neinformují v pozitivním slova smyslu o Romech vůbec, nebo jen v mizivé míře. Naopak Deník přináší nejpropracovanější články s pozitivním vyzněním, a zaměřuje se, jak na kulturní rozměr života Romů, tak na historii a současnost. V jeho zpravodajství neschází ani jednotlivé podpůrné programy a jejich plnění. Ani tento list však v procentech informací o romské menšině nepřekračuje v pozitivním vyznění ani jednu třetinu všech zpráv. Nejlépe procentuálně je na tom Právo, ale jeho zpravodajství je spíše faktické, než že by se ve větší míře zabývalo běžným životem Romů, nebo plnění jednotlivých programů.

5.2.4 Ostatní články

Ve výčtu článků o Romech v jednotlivých kategoriích, tedy krimi, „společenských střetů“ a také „osvěty Romů“ schází do celkového počtu zmínek řada článků. Při analýze byly nezařaditelné, jednalo se o články, kde slovo Rom, Romy, Romové, Romka, romský nemělo jakýkoliv objektivní obsah pro vyznění článků.

Tabulka číslo 6: Zprávy ve vybraných médiích řazené mezi „ostatní“.

média	počet zmínek o Romech	počet nezařazených článků	procenta
Blesk	30	18	60
Mladá fronta	114	55	48,2
Deník	158	40	25,3
Právo	36	14	38,8

Tabulka: vlastní zdroj

Z této tabulky vychází také články, kde mělo slovo Rom skutečný význam a zjišťujeme tak, že v Blesku mělo obsah s romskou tematikou celkem 12 článků, v Mladé frontě 59 článků, v Deníku 118 a v Právu 22 článků.

5.2.5 Shrnutí analýzy článků v tištěných médiích

Jestliže jsem podrobil obsahové analýze všech články ve zmíněných, vybraných tištěných médiích, kde bylo ve sledovaném období, tedy prvním čtvrtletí letošního roku zmíněno, nebo skloňováno slovo Romové, mohu přistoupit k závěrům podle předem daných kritérií. To znamená, že jsem zjistil, jak často informují zmíněná média o Romech v souvislosti s trestnými činy (krimi), spory (společenské střety) a jak často pozitivně, nebo informativně (Osvěta Romů). Tabulku budu v tomto případě tvořit bez „ostatních článků“, které neměly dle analýzy význam.

Tabulka číslo 7: Rozdělení zpráv podle jednotlivých kritérií ve vybraných médiích

média	počet článků	krimi	čl. spol. střetů	osvěta Romů
Blesk	12	10	2	0
Mladá fronta	59	31	24	4
Deník	118	47	44	27
Právo	22	7	7	8

Tabulka: vlastní zdroj

Z této tabulky jasně vyplývá, že nejvíce se vybraná tištěná média zaměřovala na krimi. Výjimku tvoří Právo, které má téměř naprosto vyrovnanou bilanci všech tří položek.

Nejmarkantnější rozdíl mezi krimi, články společenský střetů a osvětou je patrný u bulvárního Blesku a Mladé fronty Dnes, která v kategorii osvěta nemá téměř žádné články. Naopak i tento druhý nejčtenější deník se zaměřuje především na krimi. Deník se snaží informovat i pozitivně, ale stále více vyhovuje poptávce čtenářů po společenských střetech a krimi.

Jestliže jsem rozčlenil články podle jejich významu na krimi, společenské střety a dále osvětu Romů, mohu zároveň určit také to, které články jsou pozitivní (osvěta Romů) a které mají spíše negativní význam a vliv na veřejnost (krimi - souvislost s trestnými činy, spory souvislost s protichůdnými názory a třenicemi). Vytvořím tedy tabulku, kde negativní bude krimi a společenské třenice a pozitivní osvěta. Zároveň použiji jen v analýze upotřebené články bez ostatních.

Tabulka číslo 8: Rozdělení zpráv ve vybraných médiích na pozitivní a negativní

média	pozitivní	negativní	pozitivní procenta	negativní procenta
Blesk		12	0	100
Mladá fronta	4	55	6,8	92,2
Deník	27	91	22,9	77,1
Právo	8	14	36,3	63,7

Tabulka: vlastní zdroj

Z této tabulky je patrné, že tištěná média informují o romské menšině spíše v negativním významu. Zároveň odpovídá negativita po poptávce, to znamená, čím negativnější vyznění zpráv o Romech, tím větší prodej tiskoviny. V tabulce ani jedno z médií nepřekročilo padesát procent ohledně pozitivního vyznění zpráv. Naopak dva nejčtenější deníky mají přes devadesát procent negativních zpráv. Tabulka tištěných médií a jimi předkládaným obrazem romské menšiny, pak vypadá takto:

Tabulka číslo 9: Celkový počet pozitivních a negativních zpráv

Média	pozitivní zprávy o Romech	negativní zprávy o Romech
Vybrané deníky	39	172

Tabulka: vlastní zdroj

6 Televizní zpravodajství o Romech

Do analýzy televizního zpravodajství jsem vybral jednu veřejnoprávní stanici ČT 1, kde se dá předpokládat, že by měla mít postavené zpravodajství v zájmu veřejnosti, právě protože je to veřejnoprávní médium placené z kapes daňových poplatníků a dále jednu komerční stanici záměrným výběrem a to sice TV Nova. Podobně jako u tiskovin provedu srovnání ohledně významu zpráv. Tentokrát budu vycházet pouze z archivu newton.cz. V tomto případě bude sledovaným obdobím první čtvrtletí letošního roku.

6.1 Televize Nova

Komerční televize Nova měla slovo Romové ve zpravodajské relaci zařazené pouze šestkrát. Zařaditelné do mnou vytýčených kategorií krimi, společenské střety a osvěta Romů, byly pouze dvě reportáže a to sice o zpěvačce Věře Bílé, která truchlí za svého syna. Věra Bílá zahání smutek ze smrti syna zpěvem.

Příklad číslo 1:

„Markéta FIALOVÁ, moderátorka

Zpěvačka Věra Bílá, která přišla v pondělí o jediného syna, zahání svůj smutek zpěvem. Začali se jí také ozývat lidé, kteří se jí v nelehkých chvílích snaží pomoci. Našemu štábu dnes při návštěvě zazpívala i část jedné ze svých oblíbených písní.

Věra BÍLÁ, zpěvačka

To je starý, to je když jsem začala zpívat. Tady odsad bych mohla všechno říct. V té písničce.
Martin ŠTĚRBA, redaktor

Zpěv a rodina. To jsou dvě věci, které v současné době drží zpěvačku při životě. Věra Bílá doufá, že se brzy vrátí na pódia. Zprávy o smrti jejího syna, kterého si osvojila jako batole, se rychle šíří. Ozývají se fanoušci i příbuzní a to nejen z Čech, ale i ze Slovenska, Belgie a dalších evropských zemí.

Jan ČERVENĚK

Momentálně žiju s rodinou ve Velké Británii. My i naši známí bychom paní Věře rádi pomohli. Chceme poslat nějaké peníze, aby mohla uspořádat pro svého syna důstojný pohřeb.

Andrej LUČKA, sdružení Help Roma

Z mé strany obdrží tři tisíce korun. Je v našich srdcích, zůstane v našich srdcích

Věra BÍLÁ, zpěvačka

Opravdu, moc velkou radost mi udělali. Ani nemůžu mluvit, jak jsem z toho pláče unavená.

Martin ŠTĚRBA, redaktor

Zpěvačka Věra Bílá v současné době pobývá na této ubytovně na kraji Rokycan.

Dana GIŇOVÁ, místní obyvatelka

Snažíme se všichni, no v Rokycanech. My se tady všichni navzájem známe a jako nenecháme ji, je, v tom.

Martin ŠTĚRBA, redaktor

Kriminalisté dnes vyloučili, že by se na smrti třiatřicetiletého Františka Bílého, který byl nalezen v kabině veřejných toalet, podílel i někdo další.

Jana TOMKOVÁ, mluvčí Policie ČR, Rokycany

Dle předběžných výsledků provedené soudní pitvy, nebylo na těle mrtvého shledáno známk hrubého fyzického násilí.

Martin ŠTĚRBA, redaktor“

U mrtvého se našly i drogy. Stále se tak čeká na výsledky toxikologického rozboru. Pohřeb jediného syna zpěvačky se uskuteční v následujících dnech. Celý rozhovor s Věrou Bílou najdete už teď na webu tn.cz. Martin Štěrba, televize Nova. (Newton, 2013, 10 zpráva).

Analýza příkladu číslo 1:

Tato reportáž by mohla být zařazena mezi pozitivní, osvětové zprávy, kdyby se nenesla v bulvárním tónu. Dala by se rozdělit na dvě části a to sice na první, která má spíše pozitivní charakter. Informuje, že ikona romské kultury Věra Bílá truchlí po svém mrtvém synovi a zároveň, že potřebuje peníze na jeho pohřeb. Televize tak populisticky dělá dobrý skutek, který může i přesto nabýt reálné podoby. V druhé negativní části však už informuje o v této souvislosti podle mě, méně podstatných záležitostech. Redaktor říká, že u mrtvého syna, se našly drogy a že byl nalezen v kabině na veřejných záchodcích. Podsouvá tak divákovi, že mladý muž zemřel v důsledku užívání drog, ačkoliv to ve zprávě není takto řečeno. Zároveň je zřejmé, že ani redaktor příčinu smrti nezná.

Další zpráva zmiňovala Romy v souvislosti s perzekucí za druhé světové války. Jednu zprávu bych tedy radil spíše do kategorie ostatní, tu o Věře Bílé a druhou mezi osvětové, i když neměla dostatečný vědecký rozsah.

Na celém zpravodajství komerční televize, která se zaměřuje především na krimi a senzace, mě tedy velmi zarazil malý počet zpráv o romské menšině v prvním čtvrtletí letošního roku. Zvláště, když v loňském roce se Romové objevili celkem ve 217 reportážích.

Provedl jsem proto šetření u zdrojů uvnitř televize Nova, které nechtěly být jmenováni, ale prozradily mi interní nařízení. Televizi v minulosti hrozily pokuty od rady pro rozhlasové a televizní vysílání, proto se nyní mají reportéři při reportážích o konfliktech a krimi případech, kde figurují Romové, vyhýbat. Je to jistě pozitivní krok zpravodajského vedení televize, které reagovalo na hrozbu sankcí. Výsledkem jsou tedy u jedné z nejsledovanějších televizních stanic, za první čtvrtletí letošního roku pouze dvě zprávy.

6.2 Zpravodajství ČT 1 o Romech

Jak už jsem zmínil, na veřejnoprávní televizi očekávám více pozitivních osvětových zpráv, než ve všech zkoumaných médiích. Vybral jsem nejsledovanější zpravodajský pořad Události na ČT 1, který je vlajkovou lodí celkem čtyř televizních stanic České televize. Přesto se i tato televize věnuje krimi, nebo také senzaci a mezi zásadní faktory patří sledovanost.

Česká televize v hlavním zpravodajském pořadu Události se o Romech v prvním čtvrtletí letošního roku zmínila celkem 39krát.

6.2.1 Krimi zprávy

Předpoklady, které jsem měl a to sice, že veřejnoprávní televize, nebude mít tolik krimi příspěvků, se víceméně potvrdily. O Romech informuje v souvislosti s trestnou činností, nebo soudy pouze ve dvou příkladech. Na příspěvcích redaktorů je přitom patrná snaha o objektivitu.

Příklad:

Případu, kterému se obšírně věnovala většina médií, patřila ve zpravodajství ČT 1. v pořadu události, pouze velmi krátká zpráva, takzvaná noticka. Je o obžalobě muže, který prý zabil člověka kuší:

Soud převzal obžalobu na muže, který zabil prchajícího kuší

Gabriela LEFENDA, moderátorka

Případ muže z Karvinska, který kuší zabil Roma, bude projednávat Krajský soud v Ostravě. Devětatřicetiletý Jaroslav Šebesta z Chotěbuzi je obžalován z těžkého ublížení na zdraví s následkem smrti. Loni v dubnu vnikla na jeho pozemek čtveřice Romů a mířila k domu, ve kterém má posilovnu. Muž si v podezření, že jde o zloděje, vzal na svou obranu kuší. Když se pachatelé dali na útěk, z kuše vyletěl šíp a jednoho z mužů zasáhl do hlavy. Podle žalobce proto nešlo o nutnou obranu.“ (Newton, 2013, zpráva 10).

Analýza:

Přestože se jedná o velmi krátkou zprávu, je to typické krimi. Moderátorka konstatuje situaci, která je stále předmětem soudního líčení jako fakt. Zda muž opravdu vystřelil, jak říká Lefenda: na čtveřici Romů, ukáže teprve soudní dokazování a pak především rozsudek, který musí nabýt právní moci.

Mezi krimi v České televizi jsem zařadil, ale také například zmínku o Romech v reportáži, která se věnuje kamerám v autobuse a to i přesto, že se jedná o policejní prevenci.

Tabulka číslo 10: Počet krimi zpráv v Událostech ČT

Média	zmínky o Romech	krimi	procenta
ČT 1 - Události	39	2	5,1

Tabulka: vlastní zdroj

Je patrné, že Události nejsou pořadem, který by spojoval Romy s kriminalitou a i tyto dva příklady, jsou výjimkou.

6.2.2 Společenské střety v Událostech

Reportáže, nebo zprávy, kde Česká televize v pořadu Události zmiňuje Romy v rámci drobných nebo větších společenských střetů, jsou také pojaty trochu jinak, než v tištěných komerčních médiích. Je v nich patrná snaha o objektivitu. Celkem jsem takových případů napočítal osm.

Příklad:

Zpravodajci se věnovali například případu z Ostravského Přednádraží, odkud se muselo několik Romů odstěhovat do ubytoven. Na to reagovali pobouřeně obyvatelé z okolních domů. Události přinesly o situaci dvě zprávy. Jedna je tato:

Marcela AUGUSTOVÁ, moderátorka

Většina lidí z ostravského Přednádraží už se odstěhovala jinam. V lokalitě, kde v létě bydlelo v domech, kam úřady zakázaly vstup, přes 200 Romů, jich teď přebývá ani ne 20. Ti, kteří odešli, ale moc spokojení nejsou. Za bydlení platí víc a se sousedy se často prou.

Marta PILAŘOVÁ, redaktorka ČT

Několik rodin z Přednádraží našlo střechu nad hlavou v ostravských ubytovnách. Radnice jim doporučila třeba tuto v části Hulváky. Starousedlíci je tady ale nechtějí. Úplně jim změnila život.

Petr LUZAR, obyvatel Hulvák

Stavějí si vyšší ploty, dávají si ostnaté dráty, dávají si alarmy, dávají si zabezpečovací zařízení, kamery. Hlídáme se navzájem, upozorňujeme se.

Marta PILAŘOVÁ, redaktorka ČT

Najít společnou řeč, se nedaří.

/ Ukázka /

Marta PILAŘOVÁ, redaktorka ČT

Shodnou se jen na jednom. Všichni mají strach.

/ Ukázka /

Marta PILAŘOVÁ, redaktorka ČT

Z původních 200 obyvatel Přednádraží jich v Ostravě zůstala polovina stovka. Na ubytovnu odešlo minimum lidí, asi 20. Většina se snažila najít nájemní bydlení.

Jan BANDY, obyvatel Přednádraží

To jako se nemůže rovnat člověku, protože to je, já bych tam ani psa nepustil svého, aby tam žil na ubytovně.

Marta PILAŘOVÁ, redaktorka ČT

20 lidí, kteří tady zůstávají, pokračují v opravách domu číslo 8. Už mají nové elektrorozvody. Proud teď nejde, chybí hodiny a revize. Ani voda neteče.

Jan BANDY, obyvatel Přednádraží

Je to celé zmrzlé, no a tady je zastavené.

Marta PILAŘOVÁ, redaktorka ČT

Lidé z Přednádraží shánějí peníze, aby opravy dokončili a nechali si dům zkontrolovat stavebním úřadem. Chtěli by, aby byl znovu prohlášen za obyvatelný. Jaro rozhodne, říkají.

Marta Pilařová, Česká televize. (Newton, 2013, zpráva 23).

Analýza případu: Reportáž se věnuje podobnému tématu jako zpráva, kterou jsem uváděl v podkapitole o společenských střetech u tištěných médií. Autorka zprávy se snaží o dramatickost, když do reportáže zařadila výpovědi jako: „**Všichni mají strach.**“ Dává prostor také obyvateli Hulvák, který mluví o tom, že se v novém místě bydliště Romů obávají a stavějí vysoké ploty. Reportáž zřejmě sice konstatuje určitou realitu, ale už nekonstatuje, jak oprávněný je strach lidí, jestli se zvýšila kriminalita a jestli tedy nejsou respondenti spíše obětí předsudků.

Další zprávy o společenských střetech v Událostech na ČT 1 byly například o aktivistovi, který se přel v Praze s radnicí o polorozpadlý dům obývaný Romy. Nebo také zmiňovaly Romy v souvislosti s nevolí obyvatel ostravské části, kde rušila radnice služebnu městské policie.

Tabulka číslo 11: Zmínky o Romech v Událostech v souvislosti se společenskými střety:

Média	Zmínky o Romech	Společenské střety s Romy	procenta
ČT 1 - Události	39	8	20,5

Tabulka: vlastní zdroj

Celkově se dá říci, že Česká televize se nevyhnula informacím, které mají na diváka negativní vliv, ale snaží se o to, aby byly vyvážené. Jejich počet přesáhl dvacet procent, což je podobné procento jako u tištěných médií Mladé fronty Dnes, nebo Práva.

6.2.3 Zprávy s osvětou Romů

Jak už jsem zmínil Česká televize má povinnost informovat v rámci veřejného zájmu a kontroluje ji tak jako další média Rada pro rozhlasové a televizní vysílání. Má obsahová analýza jednotlivých zpráv potvrdila, že tomu tak v podstatě je i v hlavním zpravodajském pořadu Události. Napočítal jsem celkem devatenáct takových zmínek, což je těsně pod polovinou všech příspěvků, ale ve statistice stále nejsou započítány zmínky, které neměli pro mou analýzu přímý význam, tedy, že slova Rom, Romové a Romské, neměla ve výsledných zprávách faktické vyznění.

Události informovaly o Romech v souvislosti s historií, kulturou, jednotlivými programy i životním stylem. Jako příklad jsem vybral zprávu, o festivalu dokumentárních filmů Jeden svět.

„Jeden svět o rasismu a diskriminaci

Daniel TAKÁČ, moderátor

Bojíte se snášet? Takový je podtitul letošní přehlídky dokumentárních filmů o lidských právech Jeden svět. Festival chce otevřít debatu o netoleranci, rasismu i diskriminaci. Začíná příští týden v Praze. Pak se přesune do 40 českých a moravských měst. Přípravy sleduje Petr Kořínek. Petře, dobrý den. Proč zrovna tohle téma festivalu?

Petr KOŘÍNEK, redaktor

Podtitul a zároveň hlavní tematická kategorie Bojíte se snášet? je slovní hříčka, kterou doslovně ilustruje festivalová znělka. V něm xenofobní slepice doslova vyštípou cizorodého pštrosa z kurníku. Podle organizátorů se podobně chovali někteří Češi, když na severu Čech demonstrovali proti Romům, a také někteří prezidentští kandidáti, když vytáhli nesnášenlivou kartu během kampaně. Jeden svět zahajuje film, který je podle pořadatelů dobrým příkladem toho, jak s nenávisť pracovat. Snímek Statečná srdce měl být o mladých aspirantech na politickou dráhu v Norsku. Kurs natáčení ale změnilo otřesné události na ostrově Utoya, kde vrah Breivik povraždil desítky mladých lidí. Norsku se ale podařilo s touto událostí vyrovnat bez další eskalace násilí. Pozoruhodných filmů nabízí Jeden svět desítky. Za všechny jmenuje třeba Příbalový leták o testování léků na lidech nebo příběh aktivistů o hnutí Anonymous.

Daniel TAKÁČ, moderátor

Petře, děkujeme za informace. Na shledanou.“ (Newton, 2013, zpráva 22).

Analýza příkladu:

V tomto případě je naprosto zřejmá správná volba tématu. Tato zpráva dokumentuje jednu zásadní pravdu, že stačí fakticky informovat o zásadních věcech týkajících se jednotlivých problémů a v podstatě se jedná o osvětu. Redaktor v tomto případě informoval pouze o festivalu a nepřidával nadměrné emoce. Vše za něj řekli organizátoři.

Tabulka číslo 12: Zprávy v Událostech, které činily spíše osvětu Romů:

Název Média	zmínky o Romech	osvěta Romů	procenta
ČT 1 - Události	39	19	48,7

Tabulka: vlastní zdroj

Z tabulky je patrné, že ani Česká televize nepřekročila padesát procent ohledně pozitivních zpráv o Romech. Přesto je daleko před ostatními médii, která jsem v práci takto analyzoval. V jejím zpravodajství se podle této diagnostiky odráží veřejnoprávnost.

6.3 Souhrn analýzy zpráv v televizi

Z výše zmíněné analýzy je patrné, že Česká televize se snaží i v Událostech prezentovat Romy spíše v pozitivním, nebo faktickém smyslu. Zmínky o Romech v deseti zprávách neměly význam pro celkové vyznění, a proto jsem je zařadil do takzvané ostatních. Pokud tedy uděláme tabulku faktických zpráv, které jsou o Romech, vyjde z toho, že Události informují i s upozaděním poptávky po senzaci a xenofobii, kterou reflektují, komerční tištěná media.

Tabulka číslo 13: Zprávy o Romech v Událostech podle kategorií:

Média	články o Romech	krimi	společenské střety	osvěta Romů
ČT 1 - Události	29	2	8	19

Tabulka: vlastní zdroj

U této tabulky je třeba doplnit, že Česká televize dělá většinou krimi, nebo střety o Romech se snahou o objektivitu nicméně i tak, je můžeme považovat za zprávy spíše negativního vlivu, neboť takový vliv konflikt, nebo krimi zpráva na diváka většinou má.

Tabulka číslo 14: Pozitivní a negativní zprávy o Romech v Událostech.

Média	pozitivní zprávy	negativní zprávy	pozitivní v procentech
ČT 1 - Události	19	10	65,5

Tabulka: vlastní zdroj

Pokud bych tedy chtěl zhodnotit výsledky mé analýzy, vyplývá z ní, že některá televizní média informují o Romech lépe, než ta tištěná. Je to i odraz kontroly, protože jak jsem zjistil, TV Nova se v prvním čtvrtletí letošního roku této tématice moc nevěnovala právě kvůli hrozbě pokuty od Rady pro rozhlasové a televizní vysílání. Jde tedy spíše úspěch rady, než komerční televize. Pokud bych měl hodnotit zpravodajství České televize, která se problematice romské menšiny věnuje především na programu ČT 2, ale analýzou jsem prověřoval její hlavní zprávy na ČT 1, pak v podstatě dělá to, co se od ní společensky očekává. Jak už jsem zmínil v úvodu, obě tato média jsem vybral záměrně bez ohledu na sledovanost. ČT 1 jako veřejnoprávní televizi a Novu jakožto nejdiskutovanější televizní stanici.

7 Shrnutí praktické části

Pokud budu tedy při hodnocení praktické části bakalářské práce vycházet z předpokladů, které jsem vytyčil na jejím začátku, pak se potvrdily jen z části. Jestliže, jsem byl přesvědčený, že bulvární média, budou mít více negativních zpráv, než ta takzvaná seriózní, pak se to potvrdilo u deníku Blesk a to sice, jen procentuálním vyjádření. Blesk měl sto procent negativních zmínek o Romech, ale Mladá fronta Dnes dosáhla počtu negativních zpráv přes devadesát procent.

Předpoklad, že seriózní média budou mít pozitivní zprávy o Romech ve více než padesáti procentech, vyšel pouze u Událostí ČT 1, které měly celkem 65,5 procent takových reportáží. Naopak ani jedno z tištěných médií neinformuje podle mé obsahové analýzy ve většině pozitivně. Nejlépe dopadlo Právo s 36, 3 procenty.

Zcela se mi potvrdilo očekávání, že většina médií podlehne trendu a bude mít vysoké zastoupení krimi zpráv o Romech. Největší počet krimi zpráv ze zkoumaných článků měl Deník, dále Mladá fronta 34, Blesk 10, Právo 7. V procentuálním vyjádření potom deník Blesk.

Z hlediska positivity nejlépe dopadla Česká televize, která se snaží dělat romskou osvětu. Jak už jsem zmínil, vyplývá to také z toho, že je v podstatě vlastněná státem a má veřejnoprávní povinnosti. Naopak tištěná média se pozitivním zprávám o Romech věnují spíše okrajově. Vyplývá to také z toho, že poptávka je vyšší po senzaci, než po informacích. Je možné proto sledovat přibližování se mezi bulvárními a seriózními deníky. O obsahu veškerých tiskovin, které jsem zkoumal, rozhodují soukromý majitelé, trh a také samozřejmě redaktoři. Proto také druhou nejpočetnější kategorii, většinou tvoří společenské střety, o které je u čtenářů zájem. Výjimku v prvním čtvrtletí letošního roku oproti všem tvořila televize Nova, která se ve většině řídila interním nařízením a to sice, nevydávat zprávy o Romech.

Praktická část mě tedy vedla k závěru, že mediální obraz romské menšiny v médií je negativní. Výjimku tvoří pouze Události ČT 1.

ZÁVĚR

V bakalářské práci se mi v podstatě potvrdilo, co jsem předpokládal a to sice, že většina ze zkoumaných médií, se spíše přiklání k tendenčnímu informování o romské menšině. Vytváří tak spíše mediální obraz lidí, kteří se živí kriminalitou, nebo jsou v pozici z nesvážené komunity vůči ostatnímu obyvatelstvu. Zcela markantní je to u tištěných médií, kde navíc počet takových zpráv odpovídá čtenosti listů a tedy i společenské poptávce. Média, která jsou tištěná, podléhají daleko menší kontrole než média televizní a to také odpovídá jejich vyznění. Nejčtenější deník Blesk měl o Romech jen minimum článků a všechny s negativním vyzněním. Ještě hůře z mého pohledu však dopadla Mladá Fronta, která měla negativních zpráv nepoměrně více. Nejvíce informoval Deník, ale i přes řadu článků s pozitivním vyzněním, vydal několik téměř rasistických článků. Naopak Právo vydalo zpráv o Romech poměrně málo, ale neškodilo. Pokud bych měl odpovědět na otázky z úvodu, pak tedy musím konstatovat, že jednotlivé politické kroky nemají oporu (až na výjimky, Česká televize) v mediálních kampaních. Musím se znovu vrátit k vlivu médií, který v podstatě utváří obraz Romů a ten bývá ve většině české populace spíše negativní. V práci jsem nezkoumal internetové servery, ale jejich vyznění je totožné s novinami, protože právě zmíněné deníky mají jedny z nejnavštěvovanějších internetových stránek. Právo - novinky.cz, Mladá fronta Dnes - idnes.cz, Deník - deník. cz a Blesk - blesk.cz. Pokud se tedy čtenáři přesouvají z novin k internetu, je jim předestřený stejný obraz Romů, jako v tisku.

Potvrdilo se mi také, že některá média spory mezi Romy a takzvanými gadži neurovnávají, ale spíše hrotí. Alibistické od novináře potom bývá, když všechny ujišťuje, že pouze zpravodajsky informuje o dané skutečnosti. Samozřejmostí každého člověka pracujícího v médiích by měla být objektivita, nebo snaha o ni, pokora k lidem, o kterých zpravodajství dělá a také především reflexe na vydanou zprávu. Když budu vycházet z toho, že mediální trh je utvářený komerční poptávkou, tak, jako třeba nákup v obchodním řetězci, pak z toho vychází, že naše společnost si vyžaduje spíše xenofobní až rasistické informace.

Jestliže dnes tedy investuje společnost do integrace Romů desítky miliónů korun, nemají tyto peníze efekt, bez mediální opory. Jestliže prezident Václav Havel mluvil dříve o blbě náladě ve společnosti, pak těžko bude tato nálada lepší s xenofobními, rasistickými a v podstatě nenávisťnými myšlenkami a názory. Myslím, že cesta k nápravě informování o Romech je na straně každého z nás, když my rozhodujeme o tom, jaký plátek budeme číst, jakou televizi sledovat, nebo například také jaký článek psát, nebo jakou reportáž točit. Zodpovědnost by měli přijmout také majitelé médií, kteří by měli chtít, aby za nimi zůstalo dílo, které lidi

spojovalo a ne naopak. V případě těchto splněných podmínek, bychom se možná dostali k ideálnějšímu světu, ale především k vlastním hodnotám, o kterých mediální obraz Romů bezezbytku je.

Je samozřejmé, že tato poměrně úzká obsahová analýza článků v jednotlivých médiích, nemůže být absolutně zobecnována a tvrzení zde předložená, považována za obecně platná. Dopustil bych se totiž stejných chyb jako v některých případech média i jejich čtenáři, nebo publikum a to sice, že na základě jednoho případu, dělají obecné soudy.

Seznam použitých zdrojů

Seznam literatury

DĚDIČ, Miroslav, Škola bez kázně, České Budějovice: Jihočeské nakladatelství České Budějovice, 1985, s 222, TS 13/33 43- 010-85.

GABAL, Ivan. *Etnické menšiny ve střední Evropě: konflikt nebo integrace*. Praha: G plus G, 1999, 341 s. ISBN 80-86103-23-4.

JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbara, *Média a společnost - Stručný úvod do studia médií a mediální komunikace*, Praha: Portál, 2003, 207 s, ISBN 80 - 7178 - 697 - 7.

JIRÁK, Jan, CUMBERBATCH, Guy, ZBOŘIL, Zdeněk, SAK, Petr, WHITED, Lana, H. DURANT, Robert, EASTERMAN, Max, SOUKUP, Václav. *Média a násilí*, Praha: Corona, 2005, 76 s. ISBN 80 - 903363-5-3.

NEČAS, Ctibor. *Romové v České republice včera a dnes*. 3. dopl. vyd. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1995, 97 s. ISBN 80 -7067-559-4.

POSTMAN, NEIL, *Ubavit se k smrti*. Praha, Mladá fronta Dnes: 1999, 248 s. ISBN 8020407472.

ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme - jde o to jak*. Praha: Portál, 2000, 149. ISBN 80 - 7178410-9.

ŠIŠKOVÁ, Táňa, ed, *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha: Portál, 1998, 208 s. ISBN 80-7178-285-8.

VÝROST, Jozef, SLAMĚNÍK, Ivan, ed. *Aplikovaná sociální psychologie I*. Praha: Portál, 1998, 383 s. ISBN 80 -7178- 269-6.

B. THOMPSON, John, *Média a Moderna*, Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2004, 219 s. ISBN 80 - 246 - 0652-6.

Seznam elektronických zdrojů

Internet:Newton Mediasearch

Seznam jiných zdrojů

Novinové články

BARTÍKOVÁ, Petra, Učí děti rapovat, ony ho za to zbožňují, *Mladá fronta dnes*. Praha: MAFRA, a.s, 2013, roč. 24, č. 78. ISSN 1210-1168.

JANOUSEK, Artur, Útočníci z Varnsdorfu k soudu nedorazili, ujel jim autobus, *Mladá fronta dnes*. Praha: MAFRA, a.s, 2013, roč. 24, č. 40. ISSN 1210-1168.

KALINOVÁ Ivana, *Domažlický deník*, Muži v kanadách prošli Nejdkem, Domažlice: Vltava – Labe – Press, a. s., 2013, roč. 22, č. 76. ISSN 1802-0798.

TELAŘÍKOVÁ, Denisa, Obvod zavře ubytovnu. Lidé nevědí, kam jít, Praha: vyd. Borgis, 2013, roč. 23, č. 37. ISSN 1211-2119.